

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018

Eva Ulrichová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Rodičovství dvou žen

Bakalářská práce

Autor práce: Eva Ulrichová

Studijní program: Sociologie a sociální antropologie

Vedoucí práce: Mgr. Ema Hrešanová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 2. 5. 2018

Eva Ulrichová

Bibliografický záznam

ULRICOVÁ, Eva. *Rodičovství dvou žen*. Praha: 2018. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra sociologie. Vedoucí práce Mgr. Ema Hrešanová, Ph.D.

Rozsah práce: 66 689 znaků

Anotace

Práce zkoumá rodičovství a výchovu dětí stejnopohlavními páry z pohledu neheterosexuálních žen v České republice, především jejich možnosti, názory a preference. Hlavními cíli výzkumu je zjistit, co neheterosexuální ženy ovlivňuje v rozhodnutí pořídit si dítě, jaké reprodukční technologie preferují a jak přistupují k výchově dítěte. Dále se v práci pokouším odhalit rozdělení rolí v ženské stejnopohlavní rodině, především jaké aspekty ženy vedly k rozdělení rolí v domácnosti. Práce staví na kvalitativním výzkumu, konkrétně jsem se sedmi neheterosexuálními ženami vedla hloubkové polostrukturované rozhovory. Pomocí tematické analýzy výpovědí žen jsem identifikovala pět tematických kategorií: téma původu, širšího okolí, preferencí reprodukčních možností, homoparentálních rodin a výchovných preferencí. Hlavními zjištěními výzkumu je vliv rodiny, práce a peněz na rozhodnutí o pořízení dítěte. Dalším důležitým vlivem pro rozhodnutí o založení rodiny je touha po mateřství. Vliv práce a finanční situaci jsem také identifikovala jako nejdůležitější aspekty pro rozdělení rolí v domácnosti. Neheterosexuální ženy také uznaly jako nejvhodnější reprodukční techniku dárcovství mimo kliniku od cizího dárce, v případě komplikací oplodnění na klinice s fingoaným otcem. Výchova dětí v homoparentálních rodinách spočívá především v toleranci k ostatním a průbojnosti v homofobním prostředí.

Annotation

This paper focuses on parenthood and raising children by same-sex couples in the view of non-heterosexual women in the Czech Republic, and especially their reproductive options, opinions and references. This research aims to find out what makes non-heterosexual women to decide whether or not to raise a child, what kind of reproductive techniques they prefer and how to raise a child within relationship. This research also aims to find out the division of roles in the female same-sex family, especially what aspects led to the division roles in the household. Thesis uses qualitative research, concretely based on in-depth semi-structural interviews with seven non-heterosexual women. Using a thematic analysis, I identified five key themes: origin, surroundings, preferences of reproducing options, homoparental families and fostering preferences. This research points to crucial impact of a family, job and money towards a decision to raise a child. Next important point is desire of motherhood. Women identified job and financial situation as a main aspect of the division roles in household. Non-heterosexual women generally preferred the sperm donation out of clinic insemination as the most suitable reproductive technique, in case of complication women approach IVF with fake father. Raising children in homoparental families is mainly based on tolerance to other people and to be strong in homophobic environmental.

Klíčová slova: sexualita, homosexualita, bisexualita, LGBT, neheterosexualita, homoparentalita, příbuzenství, osvojení, rodičovství, výchova

Key words: sexuality, homosexuality, bisexuality, LGBT, non-heterosexuality, homoparentality, kinship, adoption, parenthood, upbringing

Title

Parenthood of two women

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Emě Hrešanové, Ph.D. za pomoc a rady při výzkumu a tvorbě práce, za její čas a ochotu. Dále bych ráda vyjádřila velké děkuji všem mým informátorkám, které se výzkumu zúčastnily.

Obsah

ÚVOD.....	1
1 ZÁKLADNÍ POJMY	3
1.1 Neheterosexuality	3
1.11 Stejnopohlavní ženská partnerství	3
1.12 Homofobie a heterosexismus	5
1.2 Homoparentalita	5
2 GAY A LESBICKÉ RODINY V PERSPEKTIVĚ SOCIOLOGIE RODINY.....	8
2.1 Výzkumy homoparentálních rodin	8
3 EMPIRICKÁ ČÁST.....	13
3.1 Metodologie	13
3.11 Výzkumný vzorek.....	14
3.12 Metoda sběru dat.....	15
3.13 Metoda analýzy	16
3.2 Etika výzkumu.....	17
4 ZJIŠTĚNÍ	20
4.1 Původ.....	20
4.2 Širší okolí	21
4.3 Preference reprodukčních možností.....	23
4.4 „Rodina na oko“	25
4.5 Výchovné preference	28
Závěr.....	30
ZDROJE	32
Seznam příloh.....	40

ÚVOD

„Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

Dle údajů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy z roku 2009 počet dětí v dětských domovech po přelomu století rostl (statistická ročenka MŠMT, 2009). Od roku 2003 počet dětí v dětských domovech v České republice vzrostlo v průměru o 1,76 %. Dále dle statistické ročenky MŠMT za rok 2015 počet dětí klesl o několik desítek, v roce 2015 bylo v dětských domovech umístěno přes 4260 dětí bez rodiny. Dle sčítání lidu v roce 2011 žilo 1264 homosexuálů v registrovaném partnerství, 8 112 osob stejného pohlaví bylo v téže roce ve faktickém partnerství (Kohoutová 2013: 2). Sčítání lidu v roce 2011 zjistilo, že v domácnostech faktických partnerství žije 876 závislých dětí (Kohoutová 2013: 5). V domácnostech registrovaných partnerů v roce 2011 žilo 46 dětí (Kohoutová 2013: 5). V souvislosti s tím a s problematikou adopce dětí homosexuálními páry se v posledních letech v České republice řeší návrh úpravy zákona č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství (sněmovní tisk 2016). Změna mimo jiné tkví v povolení osvojení a adopce dětí registrovanými páry. Návrh na změnu zákona byl v poslanecké sněmovně podán v roce 2016 s hlavním odůvodněním ochrany lidských práv, dosud však nebyl schválen. V některých státech Evropy je osvojení a adopce dětí stejnopohlavními páry uzákoněna. Ottosson (2006) uvádí, že mezi tyto státy patří např. Island, Španělsko, Švédsko, Nizozemí, Belgie, Velká Británie.

V České republice není příliš prozkoumaná oblast osvojení, adopce či opatrovnictví dětí ve stejnopohlavních párech. Můžeme nalézt několik málo studií, např. od Věry Sokolové či Kateřiny Nedbálkové. Sokolová (2009: 118) říká, že prvotní výzkumná činnost zabývající se neheterosexuálními partnery, kteří vychovávají děti ze svých předchozích manželství, vzniká na západním světě, především v USA, během sedmdesátých let minulého století na poli sociálních a psychologických věd. Dle Sokolové (2009: 118) se v USA a západní Evropě začínají objevovat studie o adopci dětí stejnopohlavními páry v osmdesátých letech. Studie poukazují na to, že stejnopohlavní páry si z důvodu negativního přístupu adopčních agentur k péči o dítě stejnopohlavními páry nejčastěji adoptují děti s nevléčitelnými nemocemi či fyzickým postižením, tzv. neumístitelné děti (Sokolová 2009: 118). Jedná se především o debaty zabývající se výchovou a vývojem dětí z předchozích heterosexuálního manželství či vztahů a důsledky

neheterosexuálních partnerství na vývoj dítěte, jednou z takových debat je *Comparing the Impact of Homosexual and Heterosexual Parents on Children* od Allena a Burellové (1994).

Cílem mé práce je zjistit, co ovlivňuje neheterosexuální ženy k rozhodnutí pořídit si dítě. Dále se výzkumem pokouším zjistit, jaké metody pro získání péče o dítě neheterosexuální ženy preferují. Zaměřuji se hlavně na metodu dárcovství, umělého oplodnění, adopce a pronajmutí dělohy, popř. získání dítěte do péče z předchozího manželství či heterosexuálního partnerství. Ve výzkumu se pokouším odhalit, jak neheterosexuální ženy přistupují k výchově dětí a co je pro ně ve výchově dítěte důležité. Výzkum homoparentality přispěje k nepříliš prozkoumané oblasti neheterosexuálních rodin v České republice na poli sociální věd.

Práce se skládá z teoretického kontextu zkoumané problematiky, především vymezení důležitých pojmů jako je homosexualita, homoparentalita a gay či lesbické rodiny. Dále teoretický základ nabízí výzkumy, které se problematikou již dříve zabývaly. Druhá část práce se zabývá empirickým několikaměsíčním výzkumem homoparentality založený na hloubkových polostrukturovaných rozhovorech s neheterosexuálními ženami. V poslední části práce se věnuji hlavním zjištěním, kterým jsem docílila pomocí tematické analýzy.

1 ZÁKLADNÍ POJMY

1.1 Neheterosexuality

Pojmem „neheterosexuality“ ve své práci označuji obecně homosexuální a bisexuální ženy či muže. Termín „homosexuality“ lze definovat jako citový či sexuální vztah k osobám, které jsou stejného pohlaví (Janebová, Břízová, Velčovská 2003: 16). V sociálním pojetí můžeme homosexualitu vnímat jako *„trvalou citovou a erotickou preferenci osob stejného pohlaví. Je to celoživotní, neměnný a nezvolený stav, charakterizovaný tím, že jeho nositel je pohlavně přitahován a vzrušován převážně či výlučně osobami stejného pohlaví“* (Brzek 1992: 19).

Pojem „bisexuality“ můžeme charakterizovat uvědoměním dvou různých sexuálních identit: heterosexuální a homosexuální (Weinberg, Williams, Pryor 1994: 26). Dle Brzka (1992: 19) je bisexuality *„celoživotní, neměnný, subjektem nezapříčiněný a nezvolený stav, v jehož důsledku je jeho nositel, bisexuál, pohlavně vzrušován a přitahován přibližně stejně silně osobami obou pohlaví (muži i ženami)“*.

Homosexuální a bisexuální chování se objevuje již ve spisech starověkých Řeků (Foucault 2003: 22). Zákonem bylo homosexuální chování v antickém Řecku povoleno a společnost ke vztahu dvou osob stejného pohlaví byla povětšinou tolerantní. Starověcí Řekové však považovali homosexuální chování, mužská partnerství, jako jednání, ke kterému je nutné morálně přihlížet jinak, než k lásce mezi mužem a ženou (Foucault 2003: 252 – 255). Foucault srovnává tuto myšlenku se společností dvacátého století, která homosexualitě namísto morálních předpokladů přisuzuje specifický druh chování a jednání individua (Foucault 2003: 254).

Homosexuality jakožto nemoc byla diskutována v devatenáctém století. Jednalo se především o kritiku obrazu mužů, které projevují zženštilé chování; např. natáčení vlasů, zjemňování hlasu (Foucault 2003: 27 – 29). Z textů ze stejné doby Foucault (2003: 29) spatřuje negativní názory a postoje společnosti k neheterosexuality.

1.11 Stejnopohlavní ženská partnerství

První vědecké výzkumy stejnopohlavních partnerství dvou žen byly provedeny během sedmdesátých a osmdesátých let. Tyto výzkumy se dle Rose a Eaton (2013: 3 – 4) zabývaly srovnáním homosexuálních a heterosexuálních vztahů, které objevily podobnost mezi stejnopohlavními páry a heterosexuálními partnerstvími. Stejně jako u heterosexuálních individuí, stabilní trvalý a vážný vztah ve stejnopohlavním partnerství

znamená pro neheterosexuální ženy jeden z hlavních předpokladů harmonického života (Polášková 2009: 21). Na rozdíl od heterosexuálních partnerství je pro budování stejnopohlavního vážného vztahu důležitým aspektem uvědomění vlastní sexuální orientace (Polášková 2009: 22).

Do roku 1989 nebylo právně definované společné soužití partnerů stejného pohlaví. První zákon o soužití a svazku homosexuálů vznikl v roce 1989 v Dánsku (Himl, Sedl, Schindler 2013: 455).

V České republice se od devadesátých let do roku 2006 zamítly tři různé návrhy o společné soužití partnerů stejného pohlaví na území České republiky. Teprve až čtvrtý návrh o registrovaném partnerství byl poslaneckou sněmovnou přijat. Registrované partnerství na základě zákona 155/2006 Sb. bylo v ČR zavedeno 1. července 2006. Partneri stejného pohlaví od té doby mohou uzavírat svazek, ve kterém se mohou partneři právně zastupovat, a zároveň plnit vyživovací povinnosti. Registrované partnerství mohou uzavřít osoby starší osmnácti let, z nichž alespoň jeden má české státní občanství. Svazek zaniká dvěma způsoby: (1) smrtí jednoho z partnerů, (2) soudním zrušením na základě žádosti jednoho z partnerů (Himl, Seidl, Schindler 2013: 463).

Partnerství dvou žen bylo během dvacátého století společností vnímáno jako situace nepřirozená až perverzní (Rose, Eaton 2013: 3). Změna dle Rose a Eaton (2013: 3) přišla na konci dvacátého století s vývojem lesbické komunity a v rámci druhé vlny feminismu. Lesbické ženy v tomto období začaly veřejně oslavovat „sensualitu, nebezpečí, intenzitu a komfort lásky mezi dvěma ženami“ (Rose, Eaton 2013: 3).

Rose a Eaton (2013: 10) se ve své studii pokouší odhalit genderové role v lesbických partnerství. Role mezi partnerkami se mohou rozdělit na roli „femme“, tedy roli femininní ženy, a roli „butch-femme“, roli maskulinní ženy (Rose, Eaton 2013: 10). Průzkum genderových rolí v lesbických partnerství prokázala, že polovina z dotázaných lesbický žen své genderové role s partnerkou vnímají neutrálně, samy ženy rozdělení rolí na femme a butch určily do samého středu škály od velmi femininních rolí do velmi butch rolí. Dalších 25% lesbických párů přiznává, že jejich role ve vztahu jsou rozděleny na butch a femme, 17% lesbických žen žijí ve vztahu, kdy obě role jsou femme/femme a pouze 8% lesbických žen žijí ve vztahu butch a butch rolí (Rose, Eaton 2013: 10). Obdobné výsledky dokazuje i výzkum Evy Poláškové (2009: 23), která říká, že většina neheterosexuálních žen ze stejnopohlavních partnerství odmítá striktní dělení rolí na roli

maskulinní a femininní. Důvodem, proč heterosexuální společnost udržuje představu o mužských a ženských rolích ve stejnopohlavních partnerstvích dle Poláškové (2009: 23) může být utkvělá představa tradičního heterosexuálních partnerství, kde jsou role obou partnerů fixní a neměnné.

1.12 Homofobie a heterosexismus

Termín „homofobie“ úzce souvisí s neheterosexualitou. Jedná se o diskriminaci neheterosexuálních osob. Homofobie lze definovat jako negativní postoje a jednání s neheterosexuály (Pechová 2006: 2). Dle Chard et. al (2015: 1174) homofobie může mít vážně fyzické i psychické důsledky na neheterosexuální osoby.

Pojem „heterosexismus“ vyjadřuje myšlenku, že jediná správná sexuální orientace je heterosexuální, tedy citová či sexuální vazba k osobám opačného pohlaví (Pechová 2006: 3). Dle Pechové jsou mladší osoby spíše tolerantnější k neheterosexualitě, nežli lidé starší (Pechová 2006: 5). Domnívám se, že heterosexismus vyšel z myšlenky heteronormativity. Dle Janošové (2000: 32) normativita obecně vychází ze společenských norem. Janošová (2000: 33 – 34) se v problematice homosexuality zabývá vnějšími i vnitřními aspekty homosexuality v otázce sociálních norem. Především se zaměřuje na schopnost plnění většiny sociální požadavků a žití harmonického života. Tyto možnosti jedince mohou vyplývat hlavně z priorit každého individua, které jsou závislé na věku, sociálního postavení jedince a na postojích většinové společnosti (Janošová 2000: 33).

1.2 Homoparentalita

Sociologové a psychologové se o gay a lesbické rodiny začínají zajímat v osmdesátých a devadesátých letech minulého století. Objevuje se debata o gay rodičovství v diskurzu psychologického vlivu gay rodiny na vývoj dítěte. Debata se pak rozděluje do dvou protipólních proudů: (1) gay rodičovství nesoucí negativní důsledky na vývoj dítěte, a (2) gay rodičovství bez jakýchkoliv negativních důsledků na vývoj dítěte (Sokolová 2009: 118).

Jednou z takových debat je i text Allena a Burrellové „*Comparing the Impact of Homosexual and Heterosexual Parents on Children*“ zakládajících na rozsudku soudů v otázce péče o dítě. Soudy dle autorů podpíraly své rozhodnutí právě na psychických a sociálních vlivech na dítě (Allen, Burrell 1994: 7, 15). Stát ani soudy nejsou příliš shovívavé v rozhodnutích o osvojení a výchově dítěte v neheterosexuální rodině. Péče o dítě je soudy definovaná jako dělání „toho nejlepšího v zájmu dítěte“, tzn. zajistit to

nejlepší pro dítě vyrůstající ve zdravém prostředí, které je vhodné pro jeho psychický i sociální vývoj. Dle Allen a Burrellové (1994: 7) byla v předchozích desetiletích pro homosexuály téměř nulová šance pro adopci dítěte. Během devadesátých let se šance pro získání dítěte do péče homosexuálních jedinců zvýšila, avšak stále adopční soudy dávaly přednost heterosexuálním párům. Důvodem je ochrana dítěte před tlakem a posměšky od jeho vrstevníků a heteronormativity v euroamerických společnostech (Allen, Burrell 1994: 5-7). Příkladem je případ z amerického státu Missouri, v němž soud nepovolil ženě po rozvodu víkendové návštěvy dítěte z heterosexuálního manželství kvůli její sexuální orientaci. Jak pozdější zkoumání prokázalo, soud rozhodl pod tlakem společnosti, která neuznávala stejnopohlavní rodičovství (Allen, Burrell 1994: 7). Jedním z důvodů zamítnutí žádosti o opatrovnictví dítěte byla volba mezi matkou a společností. Dle Allena a Burrellové (1994: 14) byla v devadesátých letech neheterosexuality spojována s kriminalismem, a tím byla neheterosexuální komunita izolovaná od většinové společnosti. Dítě žijící v homoparentální rodině pak stálo před volbou mezi neheterosexuální matkou, diskriminací, a většinovou heterosexuální společností.

Pokud přes všechny výše zmíněné důvody soudy v devadesátých letech povolily adopci dítěte homosexuálními páry, obvykle tak jednaly z důvodu absolutní nepřijatelnosti dalších žadatelů. V adopčních listinách je však u těchto několika případů poznamenáno, že stav se může kdykoliv změnit a dítě odebrat v závislosti a změnách mezi žadateli o dítě (Allen, Burrell 1994: 9).

Dle Bazetta (1980: 173) homoparentalita nemá na psychiku dítěte ani jeho vývoj negativní vlivy. Na základě hloubkových rozhovorů s gay muži ze San Franciska lze říci, že homoparentalita a gay otcovství prohlubuje vztah mezi otcem a dítětem (Bazett 1980: 173 – 174). Většina gay otců sdělila, že před svým dítětem neskrývá svou sexuální identitu, a to z toho důvodu, že sexuální orientace tvoří značnou část osobnosti a identity jedince (Bazett 1980: 175). Bazett na základě rozhovorů říká, že je důležité dítě na neheterosexuální identitu otce nejprve připravit, a to především výchovou k toleranci ostatních (Bazett 1980: 175). Někteří gay otcové naopak svou identitu před dětmi skrývali z důvodu ochrany dítěte před heterosexuální společností a homofobií. Bazett (1980: 178) tento fakt vysvětluje tím, že odmítavé postoje společnosti k homosexualitě může mít negativní vliv na vývoj a psychiku dítěte.

Homoparentalitu lze charakterizovat jako stejnopohlavní rodičovství. Mallon (2007: 68) uvažuje o homoparentalitě jako o jedním z modelů alternativních rodin. Alternativní rodiny dle Mallona (2007: 68) se vymezují použitím alternativních metod reprodukce, jako je např. umělé oplodnění, dárcovství (Mallon 2007: 68). Gay a lesbické rodiny mohou, pokud je to zákonně povoleno, založit rodinu prostřednictvím pěstounské péče, adopce či získáním péče o dítě po rozvodu (Mallon 2007: 68).

Gay a lesbická partnerství proto před přelomem století volily možnost adopce či pěstounské péče o děti, které byly pro heterosexuální páry „nežádoucí“. Jednalo se především o nemocné děti, např. nakažené HIV od biologické matky. Heterosexuální páry o nemocné děti nejevily příliš velký zájem, proto bylo gay a lesbickým párům umožněno děti nakažené HIV adoptovat (Mallon 2007: 72).

2 GAY A LESBICKÉ RODINY V PERSPEKTIVĚ SOCIOLOGIE RODINY

Počátky sociologie rodiny nacházíme v devatenáctém století. Možný (2002: 23) identifikoval dva hlavní proudy, které se zabývaly problematikou sociologie rodiny: historicko-právní školy, zakládající na tradici; a sociální kritici a reformátoři, prosazující jiné modely rodiny než pouze model tradiční.

Tradiční model rodiny, kterou tvoří matka, otec a dítě se v posledních třiceti letech změnil vlivem společenských změn (Rosa, Peregrín 2017: 82). Během společenské reformace tradiční rodiny došlo k pluralitě rodinných modelů. Tento pluralismus se dle Rosy a Peregrína (2017: 82) odráží v rozmanitosti lidského způsobu života jedince i rodiny. Na pluralismus modelů rodiny má také vliv demokratizace sociálních postojů k rodině a vztahy, které mezi členy rodiny panují (Rosa, Peregrín 2017: 82). Mezi nové modely rodiny, jako jsou např. bezdětná rodina, nesezdaná rodina, interkulturní rodina, patří také alternativní rodiny. Alternativní rodiny se dle Rosy a Peregrína vyznačují alternativním způsobem reprodukce, např. adopce či umělé oplodnění. Mezi alternativní typy rodiny řadíme i rodiny homoparentální (Rosa, Peregrín 2017: 83). Dle Mertus (Mertus 2011: 276 - 277) neheterosexuálové mohou o adopci požádat jako jedinci, individua z páru, nesezdané páry a sezdané páry.

Sociologové obrací svůj největší zájem o stejnopohlavní rodiny po přelomu století, a to především v USA. Důvodem rozmachu výzkumů homoparentality by mohl být stále narůstající počet stejnopohlavních rodin v Los Angeles (Stacey 2006: 31). Výzkumnická činnost po přelomu století se nejvíce zabývala adopcí a emocionalitou v gay rodinách, a náhradním mateřstvím v rodinách lesbických párů (Sokolová, 2009: 119).

2.1 Výzkumy homoparentálních rodin

Před rozšířením zájmu odborníků o homoparentální rodiny vznikaly diskuze zabývající se vlivem homoparentální rodiny na vývoj dítěte. Pro myšlenku negativních důsledků na psychiku a správný vývoj dítěte ve stejnopohlavních rodinách agentury upřednostňovaly páry heterosexuální (Allen, Burell 1994: 5 – 7).

Stejnopohlavní páry obvykle žádaly o adopci těch dětí, o které heterosexuální páry nemají zájem; především se jedná o děti nakažené virem HIV (Mallon 2007: 72). V osmdesátých letech byla v New Yorku založena adopční agentura zprostředkovávající pěstounské péče a adopci sirotek, které jsou HIV pozitivní.

Služby agentury využily dle Mallona (2007: 71) mnoho homosexuálních párů. Homoparentální rodiny stále v některých případech podléhají vyloučení ze strany heterosexuální společnosti (Few-Demo et al. 2016: 76). Důvodem může být ustálení myšlenky tradiční rodiny formované matkou, otcem dítětem. Dle April Few-Demo et al. (2016: 76) idylu pouze heterosexuální rodiny podporuje i výuka ve školách, kde se o homoparentálních rodinách ze strany učitelů nemluví.

Soudy i adopční agentury v Los Angeles, konkrétně v okrese County, povolují beze sporu homosexuálním párům adopci či pěstounskou péči o děti. Homosexuálové mají zákonné právo na péči o dítě, a to ať se jedná o domácnost s jedním nebo s dvěma rodiči (Stacey 2006: 31). Důvodem může být fakt, že nejvíce homosexuálů, bisexuálů a stejnopohlavních párů žije v L.A., v okrese County. Na stejném místě se nachází i největší počet stejnopohlavních rodin vychovávající dítě (Stacey 2006: 31).

Judith Stacey provedla výzkum dvaceti dvou mužů z Los Angeles, z nichž osmnáct již byli otcí a další čtyři otcovství plánovali. Pět mužů byli otcí v domácnosti s jedním rodičem. Z výzkumu Stacey vyplývá, že většina gay mužů se cítí být předurčena k tomu být otcem (Stacey 2006: 40). Dle Stacey se většina dotázaných mužů příliš nezajímá o povinnosti rodičovské a preferují požadavky ze strany partnera. Naopak homosexuální muži se ve většině zajímají o otcovství (Stacey 2006: 47).

V kontextu antropologie příbuzenství, v jejímž rámci se Dean A. Murphy gay rodičovství (Murphy 2013: 1111), se zkoumá neheterosexuální rodičovství s ohledem na příbuzenská pouta. Jako metodu výzkumu si Murphy zvolil rozhovory s třiceti gay muži. Výzkumu se účastnilo dvanáct mužů z Californie, šestnáct z Austrálie a dva muži z Evropy (Murphy 2013: 1108 - 1109). Ze studie vyplývá, že většina mužů považuje za významnou překážku v rodičovství gayů právní systém konkrétních států (Murphy 2013: 1111). Dle Murphyho výzkumu se většina gay mužů významně podílí na reprodukci, zároveň však také uznávají spojitost mezi homosexualitou a neplodností (Murphy 2013: 1120).

Stejnopohlavní páry mohou využít několik reprodukčních možností; adopce, pěstounská péče, získání dítěte do péče z předchozího heterosexuálního partnerství, asistovaná reprodukce či dárcovství spermatu na klinice, popř. mimo kliniku (Tasker, Patterson 2007: 14). Jako jednou z možností, které dle Taskerové a Pattersona (2007: 14) stejnopohlavní páry využívají, je tzv. sdílené rodičovství. Tento typ rodičovství je založené na biologických poutech matky z lesbického partnerství a otce z gay páru, kdy gay muž je

dárce spermatu pro lesbickou ženu (Tasker, Patterson 2007: 14). Dle Goldberga et al. (2014: 10) většina neheterosexuálních žen ze stejnopohlavních partnerství volí umělé oplodnění s volbou dárce, kterého neznají. Vyhýbají se tak riziku získání dítěte do péče ze strany otce.

Dle Bosisio a Ronfani (2016: 459) děti ze stejnopohlavních ženských partnerství, v případě umělého oplodnění či dárcovství, přirozeně považují obě ženy za své matky. Zároveň však děti často nepřiznávají skutečnou podobu své rodiny před vrstevníky kvůli obavám z posměchu, kterému mnohdy čelí (Bosisio, Ronfani 2016: 463).

V českém prostředí se gay rodičovstvím zabývá studie od Věry Sokolové (2009). Dle Sokolové (2009: 116) je v české společnosti ustáleno tvrzení, že gayové jakožto muži děti nechtějí. Sokolová tvrzení přikládá tomu, že mateřství a rodičovství je nejvíce spojováno se ženami (Sokolová 2009: 116). Dle výzkumu Sokolové však převážná většina gay mužů (24 z 30 dotázaných) děti v budoucnu chce (Sokolová 2009: 123-124). Důležitým poznatkem studie je generační propast mezi dnešní mladou generací gay mužů a generací vyrůstající v komunismu. Obě generace vnímají velké rozdíly mezi sebou, např. starší gay muži, věkem kolem padesáti let, nechtějí a nechtěli mít děti z důvodu dalších sociálních problémů. Tito gayové vyrůstali v době, kdy lidé s jejich sexuální orientací nebyli přijati příznivě (Sokolová 2009: 126 – 127).

Sokolová ve výzkumu zmiňuje termín „podmíněná tolerance“. Dle Sokolové se jedná o takovou toleranci k homosexualitě, která přetrvává až do doby poručení si dítěte stejnopohlavním párem. Sokolová vychází z průzkumu CVVM z roku 2007 měřící míru tolerance k homosexuálním párům. Průzkum ukázal toleranci 70% Čechů k homosexualitě, avšak toleranci k výchově dítěte ve stejnopohlavním páru přiznalo pouze 22% dotázaných. (Sokolová 2009: 127 - 128).

Studie se mimo jiné zabývala i vlastním přesvědčením o rodičovstvím. Více než polovina dotázaných mužů si je jistých, že by nebyli správnými rodiči. Nejvíce se obávají morální problematiky homosexuálního rodičovství. Obava je podmíněna odmítáním gay mužů ze strany společnosti, dítě by tak mohlo čelit vyloučení ze společnosti z důvodu dvou homosexuálních otců. Téměř všichni dotázaní se shodli na tom, že největší překážku ve výchově dětí gay muži tvoří právě negativní postoj společnosti k této problematice (Sokolová 2009: 129).

K otázce lesbických rodin se vyjadřuje Kateřina Nedbálková ve své knize *Matky kuráže*. Nedbálková samotné mateřství definuje jako nejpřirozenější esenci ženství (Nedbálková 2011: 64). Zároveň však Nedbálková dodává, že homosexualita u žen bývá spojována s „neženstvím“. Dochází tak k rozporu v přirozenosti lesbického mateřství ve společnosti. Samy lesbické ženy si tento rozpor uvědomují, ale svou touhu po mateřství vnímají jako součást svého ženství (Nedbálková 2011: 63). Ze studie také vyplývá, že lesbické ženy v diskurzu mateřství samy sebe přirovnávají k heterosexuálním ženám a spojují neheterosexualitu a heterosexualitu do „*univerzální kategorie ženství*“ (Nedbálková 2011: 63).

Dle Nedbálkové ženy touží po dítěti stejnou měrou nezávisle na jejich sexuální orientaci. Rodičovství je plné obav, strachu, omezení, překážek, nejistoty, obzvláště pokud se jedná o homoparentalitu. Nedbálková ve své knize specifikuje dva druhy lesbických žen: (1) ty, které rodičovství plánovaly v kontextu svého homosexuálního partnerství, (2) ty, které plánovaly rodičovství ve svých předchozích heterosexuálních vztazích či manželstvích (Nedbálková 2011: 62 – 65). Rodičovství v lesbických rodinách je vždy plánované v rámci sociálního pole. Mimo obav z přijetí ve společnosti závisí rodičovství také na ekonomickém vztahu. Lesbické rodiny se o dítě pokoušejí obvykle umělým oplodněním, které je zpoplatněno v rámci tisících korun (Nedbálková 2011: 67). Diskurz plánování těhotenství u neheterosexuálních žen je také závislý na reprodukčních možnostech a zdravotnímu stavu ženy (Bosisio, Ronfani 2016: 459).

Dalším nutným rozhodnutím je to, která z žen se stane matkou. V některých partnerstvích touží po dítěti pouze jedna z žen, v jiných se ženy střídají v těhotenství. Velkým problémem je pro lesbické páry možnost umělého oplodnění, kdy kliniky ze zákona poskytují umělé oplodnění pouze heterosexuálním párům. Ženy tak musí na místo „fiktivního“ otce dosadit muže, kterého obvykle volí mezi svými přáteli (Nedbálková 2011: 74).

Nedbálková na základě rozhovorů identifikovala lesbickou rodinu formovanou z biologické matky, sociální matky a dítěte. Sociální matky obvykle svou roli vnímají jako roli otce v tradičním modelu rodiny. Své role v rodině si ženy ustanovují samy, povětšinou dle toho, která z žen disponuje touhou po mateřství. Sociální matka, tedy nebiologická matka, v rodině vykonává sociální funkci, tou se rozumí plné zajištění rodiny. Její role tedy spočívá v roli živitelky rodiny (Nedbálková 2011: 78). Nutné je pro lesbické ženy

promyslet pojmenování pro nebiologickou matku. Dle psychologů je pro dítě nejpřijatelnější nazývat sociální matku tetou. Některé ženy se radou řídí, jiné zase preferují pojmenování nebiologické matky jejím pravým jménem (Nedbálková 2011: 80). Dle Bosisio a Ronfani (2016: 459) neheterosexuální ženy mnohdy volí oslovení matky biologické i matky sociální jejich pravými jmény. Děti si zároveň uvědomují, že oslovené ženy jsou matky, jež je vychovávají. Jako příklad autoři udávají rozhovor se synem ze stejnopohlavního ženského partnerství, který udává, že jeho rodinu tvoří Lela a Chicca. Po otázce, kdo tyto ženy jsou, chlapec odpovídá, že se jedná o „*mummy and mummy*“ (Bosisio, Ronfani 2016: 459).

3 EMPIRICKÁ ČÁST

3.1 Metodologie

Tento výzkum využívá kvalitativní metodologie a staví na hloubkových polostrukturovaných rozhovorech se sedmi neheterosexuálními ženami.¹ S respondentkami jsem se setkávala v kavárnách dle jejich výběru. Délka rozhovorů se výrazně lišila dle toho, zda respondentka žila v homoparentální rodině s dítětem, nebo dítě s partnerkou očekávaly, či respondentka byla svobodná a o dětech uvažovala v otázkách do budoucna. Pro zachycení rozhovorů jsem užívala diktafon na svém mobilním zařízení. Bezprostředně po každém rozhovoru jsem provedla doslovný přepis řečeného.

Cílem mé práce je zjistit, co ovlivňuje neheterosexuální ženy k rozhodnutí pořídit si dítě. Dále se výzkumem pokouším zjistit, jaké metody pro získání péče o dítě neheterosexuální ženy preferují. Zaměřuji se hlavně na metodu dárcovství, umělého oplodnění, adopce a pronajmutí dělohy, popř. získání dítěte do péče z předchozího manželství. Dále se pomocí rozhovorů pokouším odhalit, jak neheterosexuální ženy přistupují k výchově dítěte. Konkrétně se ptám: Co ovlivňuje neheterosexuální ženy k rozhodnutí pořídit si dítě? Jak neheterosexuální ženy vnímají problematiku homosexuality v české společnosti?. V pořadí druhou zmíněnou výzkumnou otázku si kladu z důvodu zjištění, zda možné negativní postoje české společnosti k homosexualitě mohou ovlivňovat neheterosexuální ženy v založení rodiny.

Podobnými otázkami se zabývá i Věra Sokolová ve svém výzkumu gay otcovství v České republice (Sokolová, 2009: 123). Na rozdíl od Sokolové si kladu otázku, zda by vliv pro rozhodnutí o pořízení si dítěte nemohly mít i české zákony zabývající se osvojením či adopcí dětí stejnopohlavními páry. A proto se také ptám: Jak neheterosexuální ženy vnímají české zákony o osvojení a adopci dítěte stejnopohlavními páry? V souvislosti s rozhodnutím ženy o založení rodiny se svou partnerkou jsem se za pomoci výzkumné otázky pokoušela odhalit role tradiční a sociální matky v domácnostech a na čem je rozdělení těchto rolí založeno, z toho důvodu se ptám: Co neheterosexuální ženy ovlivňuje v rozdělení rolí v domácnosti? Obdobně jako Sokolová (2009: 123) si pro zjištění výchovných preferencí neheterosexuálních žen pokládám výzkumnou otázku: Jak neheterosexuální ženy přistupují k výchově dítěte?

¹ Vzhledem k účasti respondentek s homosexuální a bisexuální sexuální orientací volím pro svůj výzkum označení žen jako neheterosexuální ženy, tedy ženy s jinou sexuální orientací, než heterosexuální.

Abych mohla nalézt odpovědi pro svůj další cíl výzkumu, a to jaké reprodukční metody neheterosexuální ženy upřednostňují, jsem zvolila výzkumné otázky na preference v získání péče o dítě, znalost reprodukčních technologií a jejich preference u neheterosexuálních žen: S jakými reprodukčními technologiemi jsou ženy obeznámeny? Jaké reprodukční technologie ženy preferují?

3.11 Výzkumný vzorek

Výzkum jsem prováděla od září 2017 do dubna 2018. Nejdříve jsem se pokoušela získat kontakty pro svůj výzkum pomocí metody snowball. Oslovila jsem patnáct neheterosexuálních žen, z nichž čtyři ženy požádaly své neheterosexuální přátele o setkání se mnou. Vzhledem k citlivému tématu, většina potenciálních informátorek účast na mé bakalářské práci odmítla, mou žádost přijaly pouze čtyři ženy, proto jsem oslovila několik webových stránek podporujících neheterosexualitu na sociálních sítích (např. Lesby Sobě, Rodiče LGBT, Proud, Proud rodiče apod.). Skrze sociální síť se mi ozvaly tři další ženy.

Můj výzkumný vzorek tvoří sedm žen. Nejmladší z mých respondentek bylo, v době uskutečnění rozhovoru 24 let, nejvyšší věk u zpovídaných neheterosexuálních žen jsem identifikovala na 32 let. Šest z těchto žen je homosexuální orientace, jedna žena přiznává orientaci bisexuální. Téměř všechny informátorky identifikovaly jako své nejvyšší dokončené vzdělání středoškolské s maturitou, jedna respondentka uvedla vysokoškolské magisterské vzdělání. Dvě z mých respondentek momentálně nebyly v partnerském vztahu, tři informátorky žili v registrovaném partnerství a zakládaly či již založily homoparentální rodinu a dvě respondentky byly v dlouhodobém vztahu, který byl delší než jeden rok. Mezi mými informátorkami dvě ženy tvoří pár v registrovaném partnerství. Abych tuto skutečnost vyjádřila, označila jsem jejich jména se stejnými počátečními písmeny.

Respondentka Pavla² (32 let) je učitelka, nyní na mateřské dovolené z malého města do 10 000 obyvatel ve Středočeském kraji, původem pochází z města do 50 000 obyvatel v Ústeckém kraji. Jejím nejvyšším dokončením vzděláním je vysoká škola. Pavla žije v registrovaném partnerství a jako svou sexuální orientaci považuje homosexualitu. S partnerkou mají dvouleté dítě.

² Jména respondentek jsou smyšlená pro zachování anonymity.

Respondentka Lucie (27 let) je svobodná žena z města do 100 000 obyvatel. Jejím nejvyšším dokončeným vzděláním je střední škola s maturitou. Lucie pracuje jako operátorka výroby ve fabrice. Její sexuální orientace je homosexualita.

Respondentka Monika (32 let) žije v městě nad 100 000 obyvatel. Jejím nejvyšším dokončeným vzděláním je střední škola s maturitou. Monika pracuje jako provozní manažerka ve společnosti Datart. Žije v registrovaném partnerství. Její sexuální orientací je homosexualita. S partnerkou čekají dítě.

Respondentka Simona (25 let) je z města do 100 000 obyvatel. Nejvyšší ukončené vzdělání je středoškolské s maturitou. Pracuje jako asistentka v rodinné společnosti. Nyní je v dlouhodobém vztahu v aktuální délce více než jeden rok. Její sexuální orientací je homosexualita.

Respondentka Karolína (24 let) pochází z města do 50 000 obyvatel v kraji Praha, nyní dva roky žije ve městě do 100 000 obyvatel v Ústeckém kraji. Jejím nejvyšším ukončeným vzděláním je středoškolské s maturitou. Karolína pracuje jako operátorka výroby ve fabrice. Je svobodná a za svou sexuální orientaci považuje homosexualitu.

Respondentka Markéta (32 let) je vedoucí směny v kavárně. Žije ve městě nad 100 000 obyvatel, pochází ze slovenské vesnice do 5 000 obyvatel. Jejím nejvyšším dokončeným vzděláním je středoškolské s maturitou. Žije v registrovaném partnerství. Její sexuální orientace je homosexualita. S partnerkou čekají dítě.

Respondentka Radka (32 let) je z místa do 5 000 obyvatel. Nejvyšším dokončeným vzděláním je středoškolské s maturitou. Radka je zaměstnaná jako pojišťovací poradce. Nyní je ve vztahu v aktuální délce do jednoho roku trvání. Její sexuální orientací je bisexualita. Radka vychovává dceru z předchozího manželství.

3.12 Metoda sběru dat

Jako metodu sběru dat jsem vzhledem k citlivé povaze výzkumu zvolila hloubkové polostrukturované rozhovory s jednotlivými ženami. Se ženami jsem se vždy setkala individuálně v kavárně, která dle mého názoru vyzařuje přátelštějším prostředím. Konkrétní kavárnu jsem nechávala pokaždé vybrat respondentky tak, aby si samy mohly zvolit to místo, kde se cítí dobře a kde to znají. Volila jsem takto opět z důvodu osobního charakteru tématu a nervozitě žen.

Metodu polostrukturovaných hloubkových rozhovorů jsem si vybrala z toho důvodu, abych si mohla pro každé setkání připravit několik základních otázek jako scénář rozhovoru. Dle Kaufmanna (2010: 52) je připravenost otázek důležitá pro to, abychom naše participanty více rozmluvili. Takových otázek jsem měla připravené tři verze závislé na rodinném stavu každé ženy: verze pro ženy v partnerství s jinou ženou a dítětem z předchozího heterosexuálního vztahu či manželství; verze pro ženy s dítětem z nynějšího stejnopohlavního partnerství; verze pro svobodné ženy či ženy v bezdětném stejnopohlavním partnerství.

Otázky v rozhovoru jsem řadila tak, abych nejdříve úvodními otázkami mohla vytvořit atmosféru důvěry mezi mnou a každou z informátorek. Dle Hendla (2016) by se nejdřív výzkumník měl ptát na současnost, nežli minulost či budoucnost. Pro citlivé informace mého výzkumu však bylo žádoucí se nejdříve ptát na otázky k individuální minulosti respondentky, a až poté se zaměřit na současnost, popř. budoucnost. Tato taktika se mi také potvrdila jako vhodná pro tento typ rozhovorů, většina mých informátorek měla problém s rozmluením se během prvních otázek, a to i včetně mých sondáží. Do další nejdůležitější části rozhovoru se však rozmluvily a já tak od nich mohla sondovat více informací. Dalším důvodem, proč jsem zvolila taktiku ptát se nejprve na minulost, je povaha mého výzkumného tématu. Výzkum se zaměřuje na současnost, popř. blízkou budoucnost respondentek, proto by nebylo vhodné začínat otázkami, které by se zabývaly současnou situací.

3.13 Metoda analýzy

Podle Flicka (2014: 297) neexistuje jeden správný způsob, jakým by se daly kvalitativní rozhovory analyzovat. Vliv na analýzu má teoretické i metodologické rámování a hermeneutické či fenomenologické vlivy (Flick, 2014: 301 – 303). Hermeneutickými vlivy Flick (2014: 302) myslí porozumění mezi participantem a výzkumníkem; výzkumník může frázi porozumět jinak než informátor. Jako vliv fenomenologický Flick popisuje jako předešlé zkušenosti výzkumníka jakožto člověka (Flick, 2014: 302). Principy zakotvené teorie analýzy dle Flicka ovlivňuje v tom smyslu, že většina metod analýzy rozhovorů vznikla právě na základech grounded theory (Flick, 2014: 303).

Rozhovory jsem zpracovávala jedno z mnoha možností, a to metodou tematické analýzy. Hendl (2016: 265) ve své knize popisuje, že tematická analýza má své základy

v zakotvené teorii, kterou se zabývají Strauss a Corbinová (1999) v knize *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*.

Zakotvená teorie neboli „grounded theory“ (Strauss, Corbinová, 1999) je metoda kvalitativního výzkumu, kterou tvoříme teorii na základě získaných dat. (Strauss, Corbinová, 1999: 39). Zakotvená teorie disponuje třemi možnými kódováními: otevřené, axiální a selektivní (Strauss, Corbinová, 1999: 40).

„Tématem“ v tematické analýze je ten úsek dat, který nám udává informace důležité pro odpovědi na naše výzkumné otázky (Hendl, 2016: 266). Data v tematické analýze dle Hendla (2016) po důkladném seznámení se s nimi (pečlivém pročení získaných a přepsaných dat) kódujeme. Pro analýzu svých dat jsem zvolila otevřené kódování. Během tohoto typu kódování si nejprve rozebráním a následnou konceptualizací pojmenujeme jednotlivé „kódy“. V souladu se Straussem a Corbinovou (1999) jsem text okódovala tak, že jsem si z textu vybrala důležité jednotlivé věty, či celé odstavce (Strauss, Corbinová: 40). Tyto úseky jsem dále rozebrala a za pomoci konceptualizace nazvala tak, aby název reprezentoval konkrétní jev vyskytovaný v daném úseku textu. Nově vzniklé kódy jsem následně na základě podobnosti obsahu spojila do pěti tematických kategorií, ty opět pojmenuje tak, aby ucelené kategorie reprezentovaly dané kódy (Strauss, Corbinová, 1999: 44 – 48). Dle Hendla (2016: 266) v tematické analýze kódy nespojujeme do kategorií, ale do jednotlivých témat. V této části jsem se také odchýlila od zakotvené teorie Strausse a Corbinové.

3.2 Etika výzkumu

Etika výzkumu je velmi důležitou součástí již od samotné volby tématu, protože je zapotřebí zvážit veškerá možná etická rizika vedoucí k poškození participantů, např. možné prozrazení informátorů (Hrešanová, 2004). Především pro emoční povahu mého výzkumného tématu „Rodičovství dvou žen“, které obnáší mnoho citlivých a osobních informací respondentek, považuji tuto část pro můj výzkum za velmi důležitou.

Jako základ etické přípravy pro výzkum považuji obeznámení se s etickými kodexy, proto jsem před samým počátkem výzkumné činnosti důkladně studovala etický kodex AAA (1998) a CASA (2008) a etické směrnice CASA (2008). Dle těchto etických směrnic (CASA 2008: 2) má výzkumník jistou odpovědnost k respondentovi, v rámci toho je výzkumník zavázán respektovat soukromí a zájmy informátorů. Abych mohla dodržet tento požadavek, pokusila jsem se o maximální anonymizaci mých informátorek: všechna

jména uvedená v práci jsou smyšlená, mimo jmen dotyčných žen jsem anonymizovala i místa bydliště. Namísto názvu měst či vesnic, kde respondentky žijí, jsem dané místo určila dle jeho přibližného počtu obyvatel. Dále bylo v zájmu mých participantek nepřikládat k práci celé přepsané rozhovory. Pro citlivost tématu jsem z etických důvodů vyplývajících z citlivosti tématu přání respondentek vyhověla a do přílohy přikládám pouze předem připravené základní verze pro rozhovory.

Dle etického kodexu AAA (1998: 3) jsem pro každý rozhovor měla připravené dvě kopie informovaného souhlasu (viz Příloha 2). Před začátkem každého rozhovoru jsem z informovaného souhlasu výslovně zdůraznila práva informátorek na ukončení či přerušování rozhovoru v jakékoli jeho fázi, a právo na odmítnutí odpovědi na jakoukoliv z položených otázek. Informovaný souhlas může mimo jiné sloužit k vytvoření pocitu bezpečí pro respondenty a výzkumnici tak dopomoci k rozmluvení participantů (Chvistková 2004).

Dle Hofreitera (2004) etické otázky výzkumu nelze vyřešit pouze etickými kodexy z toho důvodu, že může dojít k mnoha etickým dilematům během samotného rozhovoru či terénní činnosti. Podobný názor zastává i Hrešanová (2004), která ve svém textu v časopise *Biograf* upozorňuje na existenci neočekávaného etického úskalí během výzkumu. Během mých rozhovorů jsem se i já ve výjimečných situacích dostala do etického dilematu, např. během až příliš citlivých informací o možné neplodnosti jedné z respondentek. Během rozhovoru jsem vycítila důležitost dalšího rozvíjení tématu neplodnosti pro můj výzkum (jiné reprodukční technologie, nutnost otěhotnění partnerky apod.), ale zároveň participantce, jako ženě toužící po těhotenství, mohlo být velmi nepříjemné své problémy s otěhotněním dále rozvíjet. Dilema jsem vyřešila opětovným zopakováním práva odmítnutí odpovědi na otázku a neplodnost dále rozvíjela.

Dle Chvistkové (2004) je pro emočně zatížený rozhovor nutné „sdílení“ informací a emocí, jako je smutek, strach apod. Takové sdílení může mít za důsledek i vytvoření přátelského prostředí, ke kterému se v časopise *Biograf* vyjadřuje Jana Nosková (2004). Navození přátelské atmosféry je dle Noskové (2004) pro výzkum důležité, na druhou stranu se však může jednat o pouhé předstírání výzkumníka ve vztahu k respondentovi. Souhlasím s důležitostí navození přátelské atmosféry, avšak hraní samotného přátelství by mohlo dle mě výzkum eticky poškodit. Proto jsem volila jiný způsob, jak pro mé participantky připravit prostředí, které bude působit přátelsky a nenuceně: s každou z žen

jsem se setkala v kavárně dle výběru ženy, což podle mých zkušeností napomohlo bezpečnému a příjemnému pocitu žen a jejich rozmluvení se nad citlivým tématem. Přátelské prostředí, stejně jako ve výzkumu Chvistkové (2004), podporovalo i rozhodnutí žen setkat se se mnou. Ženám jsem již během oslovení vysvětlila problematiku tématu a cíle mého výzkumu. Většinu informátorek nejvíce potěšilo, že (1) se někdo z heterosexuální společnosti zajímá o problematiku osvojení dětí neheterosexuálními páry a vyslechne si jejich příběhy³ a (2) ženy zdůrazňovaly potěšení nad svým dobrým pocitem pomoci se studijní prací.

Jedním z etických dilemat, se kterým jsem v průběhu výzkumu setkala, byla finanční odměna pro informátorky. Havlíková (2004) vnímá vztah mezi výzkumníkem a participantem jako druh určité směny. Během promýšlení etického dilematu jsem si kladla otázku „Co může studentka ženám nabídnout?“. Havlíková (2004) mluví o tzv. „vnitřní motivaci“ participanta; informátor se sám chce vypovídat, odměnou mu tedy je sdělení jeho příběhu. Pokud však motivace z vlastních vnitřních pohnutek chybí, je vhodné participanty obdarovat hmotnou (např. dárek) či peněžitou odměnou (Havlíková 2004). Vzhledem k statusu studenta mé respondentky neočekávaly žádnou odměnu za poskytnutí rozhovoru, dá se konstatovat, že povětšinou byly motivovány vnitřními pohnutkami vypovídat se. Vzhledem k tomu, že jsme se s respondentkami setkávaly v kavárnách, jako „odměnu“ za rozhovor jsem volila zaplacení každého z účtů, nebo minimálně nabídky této platby⁴.

³ Ženy v rozhovorech přiznaly, že o problematiku se zajímá povětšinou pouze neheterosexuální komunita.

⁴ Některé z žen odmítaly mou platbu za celý účet.

4 ZJIŠTĚNÍ

Svá získaná data ze sedmi rozhovorů jsem analyzovala dle výše popsaného způsobu tematické analýzy. Během své analýzy přeepsaných hloubkových rozhovorů jsem identifikovala přes padesát různých kódů zabývajících se rodinou, společností, reprodukčními, biologickými či sociálními vlivy, náboženstvím, místem bydliště či místem původu, a dalšími mnoha motivy. Následně jsem kódy poskládala do pěti kategorických témat na základě tematické podobnosti: původ, širší okolí, „rodina na oko“, výchovné preference, reprodukční možnosti.

4.1 Původ

V tématu původu bych chtěla rozebrat vlivy primární rodiny a místa původu na životy neheterosexuálních žen a homoparentalitu. V knize *Matky kuráže* od Kateřiny Nedbálové (2011: 83) se setkáváme s názorem, že matka jedné ze zkoumaných žen měla na homosexuální partnerství její dcery příliš negativní názory. Z mých rozhovorů ze sedmi ženami se však podobná skutečnost neprokázala. Naopak některé ženy přiznaly, že nad rodičovstvím přemýšlí z důvodu touhy po vnoučeti ze strany matky. Například Lucie dle jejích slov nemá příliš velký vztah k dětem a sama se necítí na to založit rodinu. Kvůli svojí matce však plánuje do budoucna rodinu:

„Akorát teda mamku mrzelo, že nebude mít dvojčata z mojí strany. Ale i to se dá že jo...Jen mně by se spíš líbilo, kdyby moje přítelkyně rodila.“

Stejně jako u Nedbálové (2011: 63) se i v rozhovorech s mými informátorkami objevovala touha neheterosexuálních žen po mateřství, která byla vnímána jako „biologická“. Tato touha žen však často tkvěla z předchozí zkušenosti z dětství, kdy byly nejstarším z několika sourozenců. Participantky, které jsou staršími sourozenci samy příkládají vliv starosti o mladší bratry či sestry v jejich touze po dětech. Z mého výzkumného vzorku jsou čtyři neheterosexuální ženy nejstaršími ze sourozenců, všechny tyto ženy vnímaly svou pozici mezi sourozenci jako jeden z aspektů jejich touhy po dětech:

„Já jsem totiž z pěti dětí, jsem nejstarší a mám 4 mladší bratry. Nedovedla jsem si představit, že s partnerkou budeme samy. Jako měli jsme psa, bylo to fajn, ale v určitý fázi už člověk cejtí, že mu něco chybí, co si budeme povídat. A já jsem chtěla dítě. Já byla ta, která toužila po dítěti.“ (Pavla)

Z rozhovorů vyplývá vliv místa původu na život žen. Tento vliv se však nedá charakterizovat jako vliv na dítě, ale spíše se jedná o závislost prostředí na život participantek. Některé ženy se z původních, často menších měst či vesnic, stěhovaly do velkoměst z důvodů nízké tolerance obyvatelstva k neheterosexualitě. Tolerance většinové společnosti v původních městech či vesnicích je dle respondentek dáno především mírou inteligence obyvatelstva, nebo náboženstvím.

„Třeba právě Ústecký kraj nebo takový Moravskoslezský, tam je ta tolerance fakt hodně nízká. Ale to souvisí se vzděláním a inteligencí těch lidí. Nemaj prostě argumenty, s nima se o tom ani nedá mluvit, protože nemají argumenty, proč je to špatný, proč by měla být naše holčička tak strašně postižená tím, že má dvě maminky, co je na ní tak divnýho, než na ostatních dětech.“ (Pavla)

Dle Janošové (2000: 82 – 83) některá náboženství a církve neheterosexuální chování zavrhuje, v extrémních případech i trestají. Janošová (2000: 82) také říká, že nejčastějším přístupem náboženství k neheterosexuálnímu chování je zavrnutí dotyčného, avšak bez trestu. Dle Markéty, která pochází ze slovenské vesnice, kde žije mnoho nábožensky orientovaných lidí, je pro neheterosexuální osoby velmi těžký život.

„No hlavně, já jsem z malej dědiny na východě Slovenska, kde je strašně vel'a věricích, takže z tohohle hlediska je to těžké.“⁵ (Markéta)

4.2 Širší okolí

V předchozím popisu respondentek si lze povšimnout, že všem ženám z homoparentálních rodin je 32 let. V rozhovorech jsem se žen dotazovala, zda znají či se stýkají s jinými homoparentálními rodinami. Obvyklou odpovědí mi byla jiná homoparentální rodina v okolí úrovní, tedy ženy znají jiné homoparentální rodiny, ale nestýkají se společně. Ženy také řekly, že homoparentální rodiny v jejich okolí zakládají mladé ženy ve věku kolem třiceti let. Začala jsem se tedy zabývat tím, proč ženy neznají homoparentální rodiny se staršími dětmi. Pokud vyjdu z výzkumu Janošové (2000: 155 – 158), důvodem by mohl být vliv předešlého režimu a českých odborných publikací, které neheterosexuální chování téměř až odsuzovaly. Z výzkumu Janošové (2000: 156) je také zřejmé, že téměř 40% homosexuálních osob by negativně hlasovalo pro schválení zákona o registrovaném partnerství.

⁵ Doslovný přepis rozhovoru s Markétou.

Na základě provedených rozhovorů lze říci, že respondentky vnímají problematiku neheterosexuality ve společnosti z mnoha odlišných důvodů. Názory neheterosexuálních žen na českou heterosexuální společnost bych shrnula v opakující se názor informátorek, že žijeme ve společnosti, která není příliš připravená přijmout homoparentální rodiny. Stejně jako Few-Demo et al. (2016: 76) jsou participantky toho názoru, že představa tradiční rodiny jakožto rodiny heterosexuální ovlivňuje společenské smýšlení o stejnopohlavních rodinách.

„Špatně. Jako česká společnost, oni to sice tolerují, ale mají straně omezený myšlení. Pro ně jako furt má rodina vypadat tak, jak má vypadat, jakože ženská, chlap a dítě. Vždyť stačí, když se potkáš s protestantama na Pridu, kde furt slyšíš, že nemáme mít děti a máme se schovávat. Nemyslim si, že česká společnost není připravená na to, aby homosexuálové vychovávali děti.“ (Karolína)

K tzv. „protestantům“⁶, jak Karolína označuje osoby protestujících proti neheterosexualitě, Karolína dodává příklady homofobie, se kterými se setkává na festivalu pro podporu neheterosexuality Prague Pride a Plzeň Pride.

„Často tam s náma bývají různý, je jich tak okolo stovek. Rozdávají letáčky, pokřikují a tak. Jako jsou to ale spíš církevníci a náckové. Občas se přidá někdo, když jde třeba okolo. A nejhorší je to na plzeňském Pridu. Tam nám dokonce i zatarasili cestu náckové s obuškama a musela je rozhánět policie, tam byli třeba i starší lidi, ne jen nějakí mladí kluci.“

I ostatní dotazované ženy často potýkají s homofobií a heterosexismem. Na homofobii upozorňuje již Sokolová (2009: 129) ve svém výzkumu gay otcovství. Dle Sokolové (2009: 129 – 130) se všichni dotázaní muži zamýšlí nad odmítáním homoparentality ze strany heterosexuální společnosti. V této souvislosti má můj uskutečněný výzkum podobný výsledek. V rozhovorech si lze povšimnout, že všechny participantky se neubrání poznámek o „online homofobii“, tím informátorky míní diskriminaci neheterosexuálů a homofobní názory objevujících se na některých webových a sociálních stránkách – především zmiňují komentáře pod příspěvky o neheterosexualitě na sociálních sítích. Narozdíl od Sokolové, která zjistila určitý strach gay mužů pořídit si v takovéto společnosti dítě, se ženy v mém výzkumu opět jednohlasně shodly na tom, že

⁶ Pojmem „protestanti“ Karolína dle kontextu rozhovoru označuje osoby, které protestují proti neheterosexualitě, nikoliv náboženské vyznání.

by mělo být uzákoněno osvojení dětí neheterosexuálními páry už jen v důsledku boje proti homofobii.

„A četla jsem na internetu takový nenávistný komentář, jakože ‚tak jste si to neměly dělat‘, nebo třeba když se něco stane, tak bude co, půjde do děčáku? Nebo jak. No já nevím, ale už jen kvůli tomu by to mělo být schválení.“ (Monika)

Mimo problémy s homofobií se ženy potýkají genderovými nerovnostmi na trhu práce. Marie Dlouhá et al. (2014: 87) říkají, že s genderovými nerovnostmi v oblasti práce se potýkají ženy, ať již se jedná o zaměstnankyně nebo podnikatelky. Dlouhá et al. (2014: 88) dále řeší všudypřístupující genderovou nerovnost, která ovlivňuje jak pracovní, tak osobní život žen. Alena Křížková et al. (2008: 55) ve své výzkumu zmiňují, že genderové nerovnostmi na trhu práce výrazně ovlivňují zaměstnání některých skupin žen. Dle autorů se jedná především o ty ženy, které podléhají sociálnímu vyloučení (Křížková et al. 2008: 55). K genderové nerovnosti a sociálnímu vyloučení neheterosexuálních žen se vyjadřuje i Simona. Simona nyní pracuje jako asistentka ve společnosti svého otce. Jak vyplývá z rozhovoru, dříve s otcem neměla dobré vztahy kvůli své sexuální orientaci, proto musela zaměstnání hledat jinde. I přes její středoškolské vzdělání měla s uchycením se na trhu práce problémy:

„Ale je pravda, že jsem měla velký problém sehnat práci. Nikde mě nechtěli vzít, protože tam přišla ženská a ještě k tomu s krátkými vlasy a obleku a jim hned došlo, že je to lesba a to je asi něco nechutného, nebo nevím. Až na uklízečku mě zaměstnali.“

S diskriminací na trhu práce mají problémy i další z mých informátorek. Při popisu respondentek si lze povšimnout, že téměř všechny participantky mají nejvyšší dokončené vzdělání střední školu s maturitou s výjimkou Pavly, která je nositelkou vysokoškolského diplomu. Také je však zřetelné, že ženy pracují na pozicích neúměrných k jejich vzdělání, např. operátorky výroby. Dle Willise (2009: 630) je sexualita jeden z aspektů sociálních nerovností, které formují účast jedince na trhu práce. Willis (2009: 630) dále dodává, že pracovní prostředí může pro neheterosexuální ženy vytvářet velmi problematické sociální klima.

4.3 Preference reprodukčních možností

Nedbálková (2011: 69) ve svém výzkumu poukazuje na promyšlenost a plánování rodičovství ze strany lesbických žen. Dle Bosisia a Ronfani (2016: 459) neheterosexuální

ženy podléhají složitému plánování rodičovství především z důvodu reprodukčních technik, dárcovství, volby dárce apod. Ke stejnému tématu se vyjadřují i některé mé participantky, které porovnávají k mnohdy neplánovanému heterosexuálnímu rodičovství.

„...když to dítě maj (pozn. stejnopohlavní páry), tak je vidět, že si to fakt promyslí. Jako není to jako někde na diskotéce, kde se holka s někým spustí. Ale my jsme to prostě plánovaly a jinak to ani nejde.“ (Monika)

Zuzana Uhdeová (2003: 17) ve svém článku zmiňuje, že jako nejjednodušší metodou pro rodičovství stejnopohlavní párů je umělé oplodnění. Adopce dítěte vyžaduje vzhledem k zákonům o adopci oficiální prokázání heterosexuality. Participantky v mém výzkumu se zamýšlí nad reprodukčními možnostmi a jejich vlastních preferencí. Stejně jako u Nedbálkové (2011: 70) se ženy téměř shodly na umělém oplodnění. V tomto bodě se však mé výsledky liší od výzkumu Nedbálkové. Kateřina Nedbálková jako upřednostňovanou reprodukční techniku zmiňuje umělé oplodnění na klinice, kde zákonně musí být přítomen matka i otec, tedy heterosexuální pár. Lesbické ženy si na kliniku nejčastěji vodí své známé či kamarády (Nedbálková 2011: 70). Participantky v mém výzkumu oproti tomu preferují dárcovství mimo kliniku a nejčastěji s dárce spermatu, kterého neznají. Ženy svou preferenci vysvětlují především tím, aby předešly možným rizikům s biologickým otcovstvím, např. pokusy otce pro získání dítěte do péče.

„My jsme nemohly na umělé oplodnění, protože nemáme otce. A nikoho jsme fingovat nechtěly. Takže my jsme si na drbně.cz podaly inzerát, chtěly jsme pouze dárce spermatu a ne otce. Asi ze 30 nabídek jsme vyfiltrovaly chlapy, co neumí říct česky jednu celou větu. Vyfiltrovaly jsme asi pět chlapů a vybíraly si. Sešly jsme se se třema a vybraly jsme si jednoho v kavárně na hodinku, na dvě, dát řeč. A dohodly jsme se, že nebude v rodným listě, že nám pouze dá sperma na hodinovém hotelu a že k dítěti nebude mít žádná práva ani povinnosti.“ (Pavla)

Možnost umělého oplodnění na klinice je dle informátorek až alternativní možnost v případě, že by nastaly problémy s oplodněním ženy.

„A keď to znova nevyjde, tak pojdeme na kliniku. Prostě chcem to dieťa, a vlastne je jedno, nebo jedno akým spôsobom, to za nie, ale je to spôsob, ktorý mi není proti srsti. Ani jí.“ (Markéta)

Informátorky se k jiným možnostem pořízení si dítěte, jako je například adopce, pěstounská péče apod., příliš nepřiklání. Téměř všechny ženy s výjimkou Lucie, která má vážné zdravotní problémy související s neplodností, přiznávají, že oplodnění nevolí z důvodu příbuzenských pout s dítětem, ale z touhy po prožití těhotenství. Ženy se ve většině případů shodují též na tom, že těhotenství by chtěly prožít obě z partnerek, aby tak mohly naplnit přirozené touhy ženy.

„Takhle my chceme obe děti. Takže kdyby bola ona tehotná, tak já by som to brala jako svoje, ale viem, že obe sme ženy a chceme si tím prežiť a chceme vedieť, aký to je. Takže abysme si to fakt asi prožily obe“ (Markéta)

Na základě proběhlých rozhovorů lze říci, že neheterosexuální ženy upřednostňují reprodukční metodu dárcovství mimo kliniku, a to především s mužem, kterého neznají. O dárcovství mluví i Bosisio a Ronfani (2016: 459), jejichž výzkum potvrdil oplodnění dárcovstvím jako preferenci pro reprodukční metody neheterosexuálních žen.

4.4 „Rodina na oko“

Název pro tuto část jsem citovala z rozhovoru s Monikou. Monika touto frází pojmenovala stav s její partnerkou Markétou, jak jej partnerky společně vnímají:

„Udělalysme kroky, jakože jsme se vzaly a já si vzala manželky příjmení. Takže potom už jako, přemýšlely jsme školka a doktoři. A jako tím doufáme, že budeme mít všichni stejný příjmení, tak to nebudou tak řešit no. Průšvih by byl, kdyby se E něco stalo, a já to nemohla řešit. My jsme taková rodina na oko, no aspoň, že máme stejný příjmení.“ (Monika)

Dle výzkumu Kurdekové (2004 :101) 57% lesbických žen a 36% gay mužů nosí snubní procent, má společné příjmení nebo volí jinou „manželskou“ symboliku jejich registrovaného partnerství, aby zachovali rituály pro ně nelegálního manželství.

Mého výzkumu se účastnily čtyři neheterosexuální ženy, které se svými partnerkami žijí v homoparentální rodině: partnerky Monika a Markéta, respondentka Pavla a respondentka Radka. Participantka Radka do svého stejnopohlavního partnerství přivedla dceru z předchozího heterosexuálního partnerství, ostatní ze zmíněných informátorek založily homoparentální rodinu společně. Pavla má nyní se svou partnerkou dvouletou dceru, zatímco Monika s Markétou žijí ve sdílené v domácnosti a v registrovaném partnerství, ale dítě do rodiny teprve čekají.

Z rozhovorů vyplývá, že v homoparentálních rodinách dochází ke střetu příbuzenství biologického, v případě mých informátorek neznámý dárců a matka, a

jakéhosi příbuzenství sociálního, tedy druhé ženy jakožto sociální matky. Dle Davida Schneidera (1980: 23) je biologické příbuzenství dáno prostřednictvím genů rodičů. Dle Schneidera (1980: 23) dítě získá od každé z rodičů stejný poměr genů. Participantky v rozhovorech uvedly, že biologickou determinaci svého dítěte si uvědomují, a proto se pokouší s dárcem spermatu zůstat v kontaktu skrze anonymní účty na sociálních stránkách či anonymní emaily.

„O otci jí řeknem to, co my víme. On nám udal i jméno. Ale to nemuselo být pravý. Příjmení jsme si neřikali. A jednou za rok si píšeme, jen zprávu, jestli je naše holčička v pořádku a máme i kontakt i přes email, kdyby něco zdravotně. A taky kdyby ho holčička chtěla v 15 poznat, tak ať může.“ (Pavla)

S dárcem ženy nadále udržují kontakt i z důvodu dalšího těhotenství. Opět se zde ženy obrací na biologickou determinaci. Zatímco Nedbálková (2011: 75 – 82) řeší ve výzkumu otázku případné touhy po dětech obou partnerek, participantky v mém výzkumu mají představu jasnou. Monika, Markéta i Pavla se shodly na tom, že je nutné, aby oplodněním prošla každá z partnerek.

Vedle touhy po dítěti a těhotenství, která není přítomna např. u partnerky paní Pavly, uvádějí mé respondentky zákonné důvody. Osvojení dítěte sociální matkou není zákonně povoleno a v případě tragické události ve spojení s biologickou matkou by její partnerka neměla žádný zákonně relevantní vztah k dítěti. Partnerky proto řeší situaci dalším oplodněním stejným dárcem, ale opačné partnerky, než tomu bylo v prvním případě. Vytvořilo by se tak částečné biologické pouto mezi dětmi, jakožto nevlastními sourozenci.

„Jako náš plán je, že další dítě by bylo partnerky se stejným dárcem, že by ty děti měly aspoň polovičního sourozence. Kdyby se něco stalo, tak se pak odvolávat na to, že ale ty děti jsou biologicky jsou příbuzní a maj zůstat u sebe.“ (Pavla)

Sociální matka se může setkat s problémy nepříbuzenství i v sociální sféře, např. ve školce, škole, tedy v místech, kam nebiologický rodič právně nemá přístup (Nedbálková 2011: 76). Ve výzkumu Kateřiny Nedbálkové (2011: 77) některé lesbické ženy řešily tuto situaci přijetím příjmení jedné z partnerek tak, aby ony i jejich děti měly příjmení shodné, jak to bývá v tradiční rodině. Některé stejnopohlavní rodiny se pokouší o udržení rituálů manželství, jako je nošení snubního prstenu, stejného příjmení, či fiktivního obřadu „svatby“ (Kurdek 2004: 101). Monika a Markéta řešily situaci stejně. Ještě před

oploďnĚnĚm Monika pŕijala pŕijmenĚ Markěty, aby mohly vystupovat jako jedna rodina. Mimo to se partnerky nazývají jako „manželky“. PŕijmenĚ i oslovenĚ vyvolává pocit rodiny, a proto by spoleĥnost homoparentální rodinu Moniky a Markěty mohla lépe akceptovat.

„Udělaly jsme kroky, jakože jsme se vzaly a já si vzala manželky pŕijmenĚ. Takže potom uŕ jako, pŕemýšlely jsme školka a doktoŕi. A jako tím doufáme, že budeme mít všichni stejnĚ pŕijmenĚ, tak to nebudou tak řešit no. Pŕušvih by byl, kdyby se Markětě něco stalo, a já to nemohla řešit. Ale jsme rodina na oko, no aspoň, že máme stejnĚ pŕijmenĚ.“

V pŕípadě rozdělení biologické a sociální role se výsledky mého výzkumu liší od Kateřiny Nedbálkové, jejíž zjišćenĚ tkvělo na rozdělení rolĚ dle existence touhy žen po mateŕství (Nedbálková 2011: 75). Dle rozhovorů v mém výzkumu bylo rozdělení na biologickou a sociální matku ĥasto determinováno finanĥní situací, pracĚ nebo biologicky – problémy s plodností. Nejĥastěji opakujícím se vlivem pro rozhodnutí o rolĚch v domáĥnosti byla práce.

„U mě to oploďnĚnĚ nějak nešlo. Tak jsme se rozhodly uŕ jen kvůli práci, protože já mám práci jakože na neurĥito a uŕ docela na vysokym postu, takže jsme se nakonec po půl roce rozhodly, že pŕijde manželka. Ta má práci na dobu urĥitou a sice má výbornĚ peníze, ale to jsme řešily i stránku těch peněz a tam to vyšlo pak na poprvě.“ (Monika)

Markěta v rozhovoru s ní dodala, že Monika v době rozhodování se dostala nabĚdku na povýšení v práci. V tomto pŕípadě pracovní pozice souvisĚ s finanĥní situací páru.

„No musĚme se nejdŕív nějak dát finanĥně dohromady. ShánĚme teď školku, abych šla já do práce co nejdŕív a aspoň rok jsme pracovaly obě. Protože ten rodiĥák je malej a ještě když ĥlověk ŕije v Praze a chce si dovolit nějakĚ věci, tak to s platem ve školství nemůžete.“ (Pavla)

Na tomto pŕípadě lze vidět nutnost plánovat a zváženĚ všech možných aspektů rodiĥovství. Výsledky mého výzkumu ukazují, že ženy plánovaly rodiĥovství pŕedevšĚm v dimenzi peněz a práce. O druhém dĚtĚti ze stejných vlivů pŕemýšlí aŕ po několika letech tak, aby nejprve mohly vyrovnat finanĥní situaci rodiny po uplynutĚ nízkě mateŕské a rodiĥovských pŕĥspěvků.

4.5 Výchovné preference

Dle Zuzany Uhdeové (2003: 17) má výchova homoparentální rodiny pozitivní vlivy na dítě. Děti ze stejnopohlavních rodin vykazují větší míru tolerance k odlišným, mnohdy až vyloučeným menšinovým společnostem (Uhdeová 2003: 17). Uhdeová (2003: 17) také zmiňuje, že děti v homoparentálních rodinách jsou empatičtější a vykazují schopnost prosadit neobvyklé tendence. V uplynulých rozhovorech s mými informátorkami se objevovaly témata směřující k toleranci. Všechny mé participantky se shodly na důrazné výchově k toleranci k ostatním. Dále se všechny mé respondenty shodly k výchově dětí k průbojnosti v homofobním prostředí a asertivitě k případným posměškům od vrstevníků.

„Na to, aby byla vychovaná a aby neměla problém ve společnosti... A moje zkušenosti jsou takové, že když to to dítě tak přirozeně bere a mluví o tom, i já sama, když jsem mluvila o tom, že jsem lesba, tak ve chvílích, kdy já si za tím stojím, a co jako. Máš s tím nějaký problém?‘ Tak ty lidi jsou jako ‚Ne nemám. A o co jako jde?‘ Takže doufám, že bude prostě natolik silná, že řekne ‚No tak mám dvě mámy a co jako. A ty zas žiješ jen s mámou, ty jen s tátou, a ty máš nevlastního tátu. A co jako?‘ Až to přijde, tak to přijde. “
(Pavla)

Zajímavým poznatkem v mém výzkumu byl odkaz na materialistickou společnost v rámci rozvinutí technologických prostředků, která je v současnosti znatelná již u dětí nízkého věku. Participantky se často odvolávaly na (1) materialistickou společnost a rodiče podporující děti v materialismu a (2) technické prostředky, které děti neustále užívají. Dle Dávila et al. (2017: 168, 177) může na materialismus mezi dětmi a adolescenty mít vliv internet, televize a především technologie, jako je například počítač, mobilní telefon nebo televize. Tento vliv Dávila et al. (2017: 168) dále specifikuje především v touze podobat se celebritám, což může dále vést i k psychickým poruchám či modelace do role dané slavné osobnosti, např. sebepoškozování, alkoholismus. Všechny respondenty, včetně participantek prozatím bezdětných, vyjádřily svůj nesouhlas s dětským kolektivem plným technologií.

„My už jsme se o tom bavily a my jsme obě takový partnerky, že určitě od malička žádný technologie a radši půjdeme s nim ven. Jako ne že ve třech letech bude sedět vedle mě s telefonem. To ne.“

Tento aspekt výchovy mě donutil přemýšlet nad důvodem užívání technologií dětmi. Odpověď jsem našla v knize Josefa Musila „Komunikace v informační společnosti“.

Média jsou dle Musila (2007: 18) nejen prostředkem, ale i samotnou institucí. Jako hlavní cílová skupina pro upoutání médií, a tedy i technickými prostředky, jsou považovány právě děti, formou youtube videí s pohádkami, nebo také dětskými hrami (Musil 2007: 75).

Závěr

Výzkumů zabývajících se homoparentalitou v České republice není příliš. Mezi hlavní výzkumy, které zkoumají lesbické či gay rodičovství, je výzkum gay otcovství od Věry Sokolové (2009) a lesbického rodičovství od Kateřiny Nedbákové (2012). Novější výzkumy přímo o homoparentalitě v České republice však již těžko nalézáme, a proto se této problematice věnuji ve své bakalářské práci. Můj několikaměsíční kvalitativní výzkum zkoumal pohled neheterosexuálních žen na osvojení a výchovu dětí stejnopohlavními páry v České republice, a to především hlavní vlivy k rozhodnutí pořízení dítěte a rozdělení rolí v domácnosti homoparentální ženské rodiny, preferenci výchovy, reprodukční možnosti a preference.

Za pomoci hloubkových polostrukturovaných rozhovorů a tematické analýzy jsem došla k pěti ústředním tématům: původ, širší okolí, preference reprodukčních možností, rodina na oko, a výchovné preference.

Výzkum objevil, že mezi hlavní vlivy v rozhodnutí o založení rodiny můžeme zařadit vliv původu, obzvláště matky respondentky – touha po vnoučatech – či starost o mladší sourozence. Vliv na životy respondentek má také místo původu, na základě rozhovorů jsem identifikovala, že některé neheterosexuální ženy se stěhují do měst s vyšší mírou tolerance, obvykle se dle informátorek jedná o města nad 100 000 obyvatel, popř. blízké okolí těchto měst.

Stejně jako výzkum od Kateřiny Nedbákové (2011: 63) i z mých výsledků vyplývá, že dalším vlivem pro založení homoparentální lesbické rodiny u neheterosexuálních žen je přirozená touha po dítěti.

Se studií Nedbákové (2011: 69) se můj výzkum shoduje i v objevujícím se motivu plánovanosti. Participantky z homoparentálních rodin zdůrazňovaly vysokou míru připravenosti pro rodičovství. Plánování spočívalo především v rozdělení role v domácnosti, které byly nejčastěji závislé na pracovních nabídkách a finanční situaci partnerek. Rozdělení biologické a sociální matky může ovlivňovat i biologické aspekty, zejména neplodnost některé z partnerek.

Ve srovnání s Nedbákovou (2011: 69 – 74) musím dle rozhovorů s mými participantkami potvrdit jako nejvhodnější reprodukční techniku umělé oplodnění. Na rozdíl od Nedbákové (2011: 69) informátorky nevolily možnost umělého oplodnění na

klinice, ale dárcovství od neznámého muže mimo kliniku z důvodu předejití právních rizik a soudů o dítě, a jednoduchosti s obcházením zákona týkajících se homoparentality.

V otázce výchovy se ženy shodly především na vedení svých dětí k toleranci, asertivitě i průbojnosti. O stejných výchovných preferencích mluví i Zuzana Uhdeová (2003: 17) v souvislosti s psychologickými a sociologickými zjištěními vlivu homoparentální rodiny na vývoj dítěte. Uhdeová říká (2003: 17), že děti v homoparentálních rodinách vykazují vyšší míru tolerance a asertivity, než děti z heterosexuálních rodin.

Zjištění výzkumu nebylo příliš možné srovnávat se zahraničními výzkumy vzhledem k (1) zahraniční výzkumy byly jinak koncipované a (2) zjištění výzkumu vypovídaly o odlišných hodnotách homoparentálních rodin v zahraničí. Důvodem pro takovou rozdílnost, jak v metodologii a výzkumných cílech, tak ve výsledcích, by mohl být způsoben větší mírou homoparentality v západních státech a společenské i zákonné uznání homoparentality. Dalším zajímavým zjištěním z oblasti teorie je fakt, že výzkumy z východních států v problematice homoparentality jsou téměř nedohledatelné. Důvodem by mohl být komunistický či totalistický politický systém státu, který dle Janošové (2000: 156) má vliv na neheterosexuální osoby v otázce přiznání své sexuality ve společnosti.

Pokud bych ve výzkumu dále pokračovala, zaměřila bych se především na podobu homoparentálních ženských rodin. Mimo rozhovorů s dalšími respondenkami bych se opakovaně setkala s ženami z homoparentálních rodin a pokusila se zjistit strukturu a vývoj rodiny samotné, především v otázce druhého dítěte „polovičního sourozence“.

ZDROJE

- ALLEN, Mike a BURRELL, Nancy. *Comparing the Impact of Homosexual and Heterosexual Parents on Children*. Iowa: International Report of Personal Relationships Conference, 1994.
- BAZETT, F.W. Gay Fathers: How and Why They Disclose Their Homosexuality to Their Children. *Family Relations*. 1980, roč. 29, č. 2, str. 173 – 179. DOI: 10.2307/684068.
- BOSISIO, R. RONFANI, P. ,Who Is Your Family?‘ Italian Children with Non-heterosexual Parents Talk about Growing Up in Non-conventional Household. *Children & Society*. 2016, roč. 30, str. 455 – 466. DOI 10.1111/chso.12148.
- BRZEK, A. PONDĚLNÍČKOVÁ – MAŠLOVÁ, J. *Třetí pohlaví?* Praha: Scienta Medica, 1992. ISBN 80-85526-03-4.
- Code of Ethics of the American Anthropological Association, 1998.
- DÁVILA, F. J. CASABAYÓ, M. SINGH, J. J. A World beyond Family: How External Factors Impact the Level of Materialism in Children. *Journal of Consumer Affairs*. 2017, roč. 51, č. 1, str. 162 – 182. DOI 10.1111/joca.12103.
- DLOUHÁ, M. JURIK, N. KŘÍŽKOVÁ, A. Genderové inovace v malém podnikání. Institucionální podmínky a dosahování genderové (ne)rovnosti u podnikatelských párů. *Gender a výzkum*. 2014, roč. 15, č. 2, str. 87 – 100. DOI: 10.13060/12130028.2014.15.2.133
- Etický kodex a Etické směrnice CASA, 2008.
- FEW-DEMO, A. HUMBLE, A. M. LIYOD, S. A. Queer Theory, Intersectionality, and LGBT-Parent Families: Transformative Critical Pedagogy in Family Theory. *Journal of Family Theories&Review*. 2016, roč. 8, č. 1, s. 74 – 94. DOI:10.1111/jftr.12127
- FLICK, Uwe. *Companion of Qualitative Data Analysis*. SAGE: 2014. ISBN 978-1-4462-0898-4.
- FOUCAULT, Michel. *Dějiny sexuality II: Užívání slasti*. Praha: Herrmann & synové, 2003. ISBN 80-239-1187-2.

GOLDBERG, A.E. GARTRELL, A.N. GATES, G. *Research Report on LGB-Parent Families*. The Williams Institut, 2014. Dostupné z: <http://williamsinstitute.law.ucla.edu/wp-content/uploads/lgb-parent-families-july-2014.pdf>

HAVLÍKOVÁ, J. Finanční odměna pro participanty výzkumu a její implikace pro výzkumný vztah. *Biograf*. 2004, č. 35, 37 odst. Dostupné na adrese <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=3508>

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. 4. vydání. ISBN 978-80-262-0982-9.

HOFREITER, R. Etika vo výskume? To nie sú len pravidlá. *Biograf*. 2004, č. 35, 18 odst. Dostupné na adrese <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=3516>

HREŠANOVÁ, E. Profesionalizace antropologie a etické instituce. *Biograf*. 2004, č. 35, 66 odst. Dostupné na adrese <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=3512>

CHARD, A. FINNERAN, C. SULLIVAN, P.S. STEPHENSON, R. Experiences of homophobia among gay and bisexual men: results from a cross-sectional study in seven countries. *Culture, Health & Sexuality*. 2015, roč. 17, č. 10, str. 1174 – 1189. DOI 10.1080/13691058.2015.1042917.

CHVISTKOVÁ, L. Výzkumný vztah jako sdílení zkušenosti s druhými lidmi. *Biograf*. 2004, č. 35, 28 odst. Dostupné na adrese <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=3510>

JANEBOVÁ, R., BRÍZOVÁ, T., VELČOVSKÁ I. „Co z těch dětí vyroste?“ O rizicích oprese sociální práce vůči stejnopohlavním rodičům. *Gender a výzkum*. 2013, roč. 14, čís. 2, str. 14 – 26.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-954-5.

KAUFMAN, J.C. *Chápající rozhovor*. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-033-9.

KOHOUTOVÁ, Iva. Partnerské svazky osob stejného pohlaví v České republice a v Evropě. ČSÚ, 2013.

KŘÍŽKOVÁ, A. PENNER, A. M. PETERSEN, T. Genderové nerovnosti v odměňování na stejné pracovní pozici: sociální vyloučení žen. *Gender a výzkum*. 2008, roč. 8, č. 2, str. 55 – 67.

KURDEK, L.A. Gay Men and Lesbians. The Family Context. In COLEMAN, M. GANONG, L. H. *Handbook of Contemporary Families: Considering the Past, Contemplating the Future*. SAGE, 2004. ISBN 0-7619-2713-1.

MALLON, G. P. Assessing Lesbian and Gay Prospective Foster and Adoptive Families: A Focus on the Home Study Process. *Child Welfare*. 2007, roč. 86, č. 2, str. 67 – 87.

MERTUS, J.B. Barriers, Hurdles, and discrimination: the Current Status of LGBT Inter-country Adoption and Why Changes Must Be Made to Effectuate the Best Interest of the Child. *Capital University, Law Revue*. 2011, no. 2, str. 271 – 311. ISSN 0198-9693.

Místopisný průvodce po České republice dostupný z www.mistopisy.cz

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 2002. ISBN 80-86429-05-9.

MURPHY, Dean. The Desire for Parenthood: Gay Men Choosing to Become Parents Through Surrogacy. *Journal of Family Issues*. 2013, roč. 34, čís. 8, s. 1104 – 1124. DOI: 10.1177/0192513X13484272

MUSIL, Josef. *Komunikace v informační společnosti*. Praha: UJAK, 2007. ISBN 978-80-86723-39-6.

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Matky kuráže: lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. ISBN 978-80-7419-041-4.

NOSKOVÁ, J. (2004): Tazatel, dotazovaný – dočasní "přátelé"? *Biograf* (35): 15 odst. Dostupné na adrese <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=3511>

OTTOSSON, D. LGBT world legal wrap up survey. *ILGA-EUROPE*. Stockholm, 2006. Dostupné z: <http://www.ilga-europe.org>

PECHOVÁ, Olga. Homofobie, heterosexismus, diskriminace sexuálních minorit? *Projekt Antidiskriminační vzdělávání pracovníků veřejné správy*. Multikulturní centrum Praha, 2006.

PEREGRÍN, F. M. M., de la Rosa, L.D. The social construction of homoparentality: academia, media and expert discourse. *Anales de psicología*. 2017, roč. 22, č. 1, str. 82 – 92. ISSN 0212-9728.

POLÁŠKOVÁ, Eva. *Plánovaná lesbická rodina: rozhodovací proces jako klíčový aspekt přechodu k rodičovství*. Brno, 2009. Disertační práce. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií.

ROSE, Suzanna M., EATON Asia A. Lesbian Love, Sex, and Relationships. In CASTAÑEDA, Donna, ed. *An Essential Handbook of Women's Sexuality*. Santa Barbara, Praeger: 2013. ISBN 978-0-313-39710-3.

SEIDL, Jan, HIML Pavel a SCHINDLER, Franz. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. Každodenní život. ISBN 978-80-257-0876-7.

SCHNEIDER, David. *American Kinship: A Cultural Account*. Chicago: The University of Chicago Press, 1980. ISBN 0-226-73930-9.

Sněmovní tisk 957/0, část č. ¼, Novela z. o registrovaném partnerství. 2016. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=957&ct1=0>

SOKOLOVÁ, Věra. Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství. *Sociologický časopis*. 2009, roč. 45, čís. 1, s. 115-145. Dostupné online z http://sreview.soc.cas.cz/uploads/17508c1633916521de028b77d8493284090cb42f_517_SokolovaSC2009-1.pdf

STACEY, Judith. Gay parenthood and the Decline of Paternity as We Knew it. *Sexualities*. 2006, roč. 9, čís. 1, s. 27 – 55. DOI: 10.1177/1363460706060687

Statistické ročenky MŠMT za jednotlivé roky

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce a Albert, 1999. Edice SCAN. ISBN 80-85834-60-X.

TASKER, F. PATTERSON, Ch. J. Research on Lesbian and Gay Parenting: Retrospect and Prospect. *Journal of GLBT Family Studies*. 2007, roč. 3, č. 2 – 3, str. 9 – 34. DOI 10.1300/J461v03n02_2.

UHDEOVÁ, Zuzana. Sociologie rodiny – sociologie genderu – oblasti výzkumu. *Gender a výzkum*. 2003, roč. 3, č. 1 – 2, str. 15 – 19.

WEINBERG, M. S., WILLIAMS, C. J., PRYOR, D. W. *Dual Attraction: Understanding Bisexuality*. Oxford University Press, 1994. ISBN 0-19-508482-9.

WILLIS, P. From exclusion to inclusion: young queer workers' negotiations of sexually exclusive and inclusive spaces in Australian workplaces. *Journal of Youth Studies*. 2009, roč. 12, č. 6, str. 629 - 651. DOI 10.1080/13676260902902689.

Teze bakalářské práce

Jméno studentky: Eva Ulrichová

Předběžný název práce v jazyce práce: Osvojení dětí neheterosexuály

Název práce v anglickém jazyce: Adoption of Children by Non-heterosexuals

Klíčová slova: homosexualita, neheterosexualita, bisexualita, LGBT, rodičovství, homoparentalita, výchova, reprodukce, péče o děti, adopce

Klíčová slova v anglickém jazyce: homosexuality, bisexuality, non-heterosexuality, LGBT, parenthood, homoparentality, upbringing, reproduction, custody of children, adoption

Akademický rok vypsání: 2016/2017

Jazyk práce: čeština

Typ práce: bakalářská

Ústav: Katedra sociologie

Vedoucí: Mgr. Ema Hrešanová, Ph.D.

Úvod

Téma mé bakalářské práce vychází z kontextu subdisciplín antropologie příbuzenství a sociologie rodiny, zároveň úzce souvisí se sociologií genderu. V posledních letech je v České republice osvojování dětí stejnopohlavními páry velmi diskutovaným tématem vzhledem k projednávání novely zákona o registrovaném partnerství, která by v případě schválení umožnila adopci a osvojení dětí registrovaným partnerstvím. Problematikou se v českém prostředí zabývá Kateřina Nedbálková v knize „Matky Kuráže“, jejíž výzkum odhaluje životy homoparentálních lesbických rodin, a Věra Sokolová „Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství“. Výzkum Věry Sokolové se soustředí především na vlivy a (reprodukční) možnosti gay mužů v rozhodnutí pořízení si dítěte.

Výzkumné otázky a cíle

Cílem mé práce bude zjistit, co ovlivňuje neheterosexuální ženy k rozhodnutí pořídit si dítě. Dále se výzkumem pokusím zjistit, jaké metody pro získání péče o dítě neheterosexuální ženy preferují a výchovné předpoklady neheterosexuálních žen.

Výzkumné otázky

Co ovlivňuje neheterosexuální ženy k rozhodnutí pořídit si dítě?“

Jak neheterosexuální ženy vnímají problematiku homosexuality v české společnosti?

Jak neheterosexuální ženy vnímají české zákony o osvojení a adopci dítěte stejnopohlavními páry?

Co neheterosexuální ženy ovlivňuje v rozdělení rolí v domácnosti?

Jak neheterosexuální ženy přistupují k výchově dítěte?

Jaké metody získání péče o dítě neheterosexuální ženy upřednostňují?

S jakými reprodukčními technikami jsou neheterosexuální ženy obeznámeny?

Jaké reprodukční technologie neheterosexuální ženy preferují?

Metoda řešení

Metodou sběru dat budou polostrukturované hloubkové rozhovory s neheterosexuálními ženami. Jedná se o ženy z homoparentálních rodin, ale i ženy bezdětné i nezadané v České republice.

Předběžná struktura práce

Teoretická část – představení základních pojmů a pole výzkumu v České republice i zahraničí

Praktická část – metodologie a analýza hloubkových rozhovorů, etické aspekty výzkumu

Předběžná náplň práce

Práce se bude zabývat teoretickým rámcem zkoumané problematiky, především terminologií a proběhlými výzkumy na území České republiky a v zahraničí. Ráda bych se věnovala i tématům jako homofobie, heterosexismus. Dále bude práce nabízet analýzu a zjištění rozhovorů s minimálně čtyřmi neheterosexuálními ženami. Vzhledem k citlivosti tématu bych se ráda zaměřila i na možná etická dilemata práce.

Předběžná náplň práce v anglickém jazyce

This paper will be focused on this problem in theoretical context, especially on terminologies and already given answer from researches in Czech Republic and abroad. I would like to focus on topics as homophobia and heterosexismus. This research will offer

an analysis of gathered interview answers from more than 4 nonheterosexual woman. I would like to point out possible etic issues of this research despite this sensitive topic.

Orientační seznam literatury:

ALLEN, Mike a BURRELL, Nancy. Comparing the Impact of Homosexual and Heterosexual Parents on Children. Iowa: International Report of Personal Relationships Conference, 1994.

MURPHY, Dean. The Desire for Parenthood: Gay Men Choosing to Become Parents Through Surrogacy. *Journal of Family Issues*. 2013, roč. 34, čís. 8, s. 1104 – 1124. DOI: 10.1177/0192513X13484272

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Matky kuráže: lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studie. ISBN 978-80-7419-041-4.

SEIDL, Jan, HIML Pavel a SCHINDLER, Franz. "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013. Každodenní život. ISBN 978-80-257-0876-7.

SOKOLOVÁ, Věra. Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství. *Sociologický časopis*. 2009, roč. 45, čís. 1, s. 115-145. Dostupné online z http://sreview.soc.cas.cz/uploads/17508c1633916521de028b77d8493284090cb42f_517_SokolovaSC2009-1.pdf

STACEY, Judith. Gay parenthood and the Decline of Paternity as We Knew it. *Sexualities*. 2006, roč. 9, čís. 1, s. 27 – 55. DOI: 10.1177/1363460706060687

Seznam příloh

Příloha č. 1: Verze otázek (3 verze)

Verze 1 – dítě z předchozího manželství/heterosexuálního partnerství

Úvodní otázky k homosexualitě:

Jak byste definovala homosexualitu?

Jak Vaše rodina přijala Vaši sexuální orientaci?

Cítíte často tlak z okolí kvůli Vaší sexuální orientaci?

Účastníte se akcí pro podporu neheterosexuality, jako např. Prague Pride apod.?

Měla jste někdy heterosexuální vztah?

Otázky k dětem:

Máte děti z předešlého vztahu?

Přijaly Vaše děti, že nyní žijete se ženou?

Osvojila si Vaše partnerka Vaše dítě? Proč ano/ne?

Potýkaly jste se s problémy z hlediska zákona i společnosti s osvojením?

Potýká se vaše dítě s posměšky od svých vrstevníků?

Jak vás dítě obě nazývá? (popř. řešily jste, jak vás bude dítě nazývat?)

Jaká je pro Vás nejdůležitější věc ve výchově?

Na co byste kladla při výchově důraz?

Co je pro Vás z hlediska výchovy dítěte největší výzvou? A co je pro Vás ve výchově naopak lehké a zřejmé?

Co je pro Vás z hlediska osvojení dítěte největší výzvou, pomineme-li zákonné důvody?

Jaký máte názor o obtížnosti osvojení dětí homosexuály?

Jaký máte názor na české zákony, které se zabývají osvojením či adopcí dítěte homosexuálními páry?

Podstoupila byste někdy adopci? Jak byste v takovém případě postupovala?

Podstoupila byste někdy oplodnění mimo kliniku?

Pokud ano, volila byste cizího dárce nebo dárce ze svého okolí (např. blízkého kamaráda)?

Proč?

Pokud byste se s partnerkou shodly na oplodnění a obě chtěly prožít těhotenství a být onou biologickou matkou, jak byste situaci řešily?

Víte o nějakých dalších možnostech osvojení dítěte?

Jaké?

Podstoupila byste nějakou z těchto možností, pokud byste měla dostatek financí?

Demografické údaje:

Věk:

Nejvyšší dokončené vzdělání:

Město bydliště:

Zaměstnání:

Stav:

- a) Svobodný/á
- b) Rozvedený/á – v případě předchozího heterosexuálního manželství
- c) Zadaný/á
 - Ve vztahu v aktuální délce do 1 roku
 - V dlouhodobém vztahu v aktuální délce od 1 roku
 - V registrovaném partnerství

Sexuální orientace:

- a) Homosexualita
- b) Bisexualita

Verze 2 – dítě z nynějšího partnerství

Úvodní otázky k homosexualitě:

Jak byste definovala homosexualitu?

Jak Vaše rodina přijala Vaši sexuální orientaci?

Cítíte často tlak z okolí kvůli Vaší sexuální orientaci?

Účastníte se akcí pro podporu neheterosexuality, jako např. Prague Pride apod.?

Měla jste někdy heterosexuální vztah?

Otázky k dětem:

Máte děti se svou nynější partnerkou?

Znáte z okolí nějakou homoparentální rodinu?

Pokud ano, víte, jak řešili problematiku osvojení?

Akceptuje Vás okolí (veřejnost) jako homoparentální rodinu?

Jakým způsobem jste si dítě pořídily? (umělé oplodnění, adopce apod.)

Konzultovaly jste záležitost s právníkem?

Jak jste dítěti vysvětlily, že má dvě maminky? (popř. jak vysvětlíte, až bude starší?)

Potýká se vaše dítě s posměšky od svých vrstevníků?

Jak vás dítě obě nazývá? (popř. řešily jste, jak vás bude dítě nazývat?)

Jak máte s partnerkou rozdělené své role v domácnosti – tím myslím tradiční roli matky a roli tzv. sociální matky?

Jaká je pro Vás nejdůležitější věc ve výchově?

Na co kladete při výchově důraz?

Co je pro Vás z hlediska výchovy největší výzvou?

Co je pro Vás ve výchově naopak lehké a zřejmé?

Jaký máte názor o obtížnosti osvojení dětí homosexuály?

Jaký máte názor na české zákony zabývající se adopcí či osvojením stejnopohlavními páry?

Podstoupila byste někdy adopci?

Jak byste v takovém případě postupovala?

Podstoupila byste někdy oplodnění?

Pokud ano, volila byste cizího dárce nebo dárce ze svého okolí (např. blízkého kamaráda)?

Proč?

Pokud byste se s partnerkou shodly na oplodnění a obě chtěly prožít těhotenství a být onou biologickou matkou, jak byste situaci řešily?

Víte o nějakých dalších možnostech pořízení si dítěte?

Podstoupila byste nějakou z těchto možností, pokud byste měla dostatek financí?

Demografické údaje:

Věk:

Nejvyšší dokončené vzdělání:

Město bydliště:

Zaměstnání:

Stav:

a) Svobodný/á

- b) Rozvedený/á – v případě předchozího heterosexuálního manželství
- c) Zadaný/á
 - Ve vztahu v aktuální délce do 1 roku
 - V dlouhodobém vztahu v aktuální délce od 1 roku
 - V registrovaném partnerství

Sexuální orientace:

- a) Homosexualita
- b) Bisexualita

Verze 3 – svobodné ženy či bezdětné páry

Úvodní otázky k homosexualitě:

Jak byste definovala homosexualitu?

Jak Vaše rodina přijala Vaši sexuální orientaci?

Cítíte často tlak z okolí kvůli Vaší sexuální orientaci?

Účastníte se akcí pro podporu neheterosexuality, jako např. Prague Pride apod.?

Měla jste někdy heterosexuální vztah?

Otázky k dětem:

Plánujete v budoucnu děti?

Co si myslíte o homosexuálech, kteří se pokoušejí o osvojení dítěte?

Jak myslíte, že heterosexuální okolí nahlíží na homoparentální rodiny?

Znáte z okolí nějakou homoparentální rodinu?

Pokud ano, víte, jak řešili problematiku osvojení?

Jakou roli v domácnosti stejnopohlavní rodiny byste Vy osobně preferovala?

Proč?

Pozn. tím myslím tradiční roli matky a roli tzv. sociální matky. Respondentkám vždy vysvětleno o jaké role jde a jejich význam.

Jaká je pro Vás nejdůležitější věc ve výchově?

Na co byste kladla při výchově důraz?

Co je pro Vás z hlediska výchovy dítěte největší výzvou?

Co je pro Vás ve výchově naopak lehké a zřejmé?

Co je pro Vás z hlediska osvojení dítěte největší výzvou, pokud pomineme zákonné důvody?

Jaký máte názor o obtížnosti osvojení dětí homosexuály?

Jaký máte názor na české zákony, které se zabývají adopcí či osvojením dítěte stejnopohlavními páry?

Podstoupila byste někdy adopci?

Jak byste v takovém případě postupovala?

Podstoupila byste někdy oplodnění mimo kliniku?

Pokud ano, volila byste cizího dárce nebo dárce ze svého okolí (např. blízkého kamaráda)?

Proč?

Pokud byste se s partnerkou shodly na oplodnění a obě chtěly prožít těhotenství a být onou biologickou matkou, jak byste situaci řešily?

Víte o nějakých dalších možnostech osvojení dítěte?

Jaké?

Podstoupila byste nějakou z těchto možností, pokud byste měla dostatek financí?

Demografické údaje:

Věk:

Nejvyšší dokončené vzdělání:

Město bydliště:

Zaměstnání:

Stav:

- a) Svobodný/á
- b) Rozvedený/á – v případě předchozího heterosexuálního manželství
- c) Zadaný/á
 - Ve vztahu v aktuální délce do 1 roku
 - V dlouhodobém vztahu v aktuální délce od 1 roku
 - V registrovaném partnerství

Sexuální orientace:

- a) Homosexualita
- b) Bisexualita

Příloha č. 2: Informovaný souhlas pro účastníka výzkumu (text)

Dobrý den,

jmenuji se Eva Ulrichová a jsem studentkou Sociologie a sociální antropologie na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Obracím se na Vás s prosbou o účast ve výzkumu, který je podkladem pro mou bakalářskou práci.

Tématem mého výzkumu je problematika osvojování dětí neheterosexuálními osobami.

Budu se Vás ptát na Váš vztah s rodinou a okolím, Vaši identitu. Také se Vás budu ptát na otázky směřující k osvojení dětí neheterosexuálními osobami, na výchovu dětí, a pokud máte vlastní děti, tak i na vlastní zkušenost s výchovou a péčí o Vaše dítě.

Rozhovor bude trvat kolem 1,5 hodiny a bude nahráván na diktafon v mém telefonu. Vaše spolupráce a účast ve výzkumu je dobrovolná, na otázku můžete odmítnout odpovědět a rozhovor můžete kdykoliv ukončit. Vaše odpovědi budou sloužit jen pro účely tohoto výzkumného projektu a Vaše identita zůstane v anonymitě. V přepisu rozhovoru budou odstraněny veškeré údaje, které by mohly odhalit Vaši totožnost, pokud s tím souhlasíte. Výzkumnice se zavazuje k mlčenlivosti o všech osobních údajích dotazované/ho.

Svým podpisem souhlasíte s účastí na tomto výzkumném projektu a souhlasíte s nahráním rozhovoru na diktafon a následnou analýzou rozhovoru.

Máte právo kdykoliv bez udání důvodu přerušit či ukončit rozhovor nebo odmítnout odpovědět na jakoukoliv z otázek. Máte právo dodatečně změnit jakoukoliv ze svých výpovědí. V případě zájmu Vám ráda poskytnu doslovný přepis rozhovoru i výslednou bakalářskou práci.

Jméno respondentky:

Jméno výzkumnice: Eva Ulrichová

Podpis:

Podpis:

V:

Dne: